

Teresa Król

WĘDRUJĄC KU DOROSŁOŚCI
Wychowanie do życia w rodzinie
Program nauczania dla klas I–III szkół ponadgimnazjalnych

Kraków 2012

Wydawnictwo Rubikon

ul. Na Leszczu 17, 30-376 Kraków

<http://www.ksiegarniarubikon.pl> e-mail: rubikon@rubikon.krakow.pl

Wstęp

Program „*Wędrując ku dorosłości*”. *Wychowanie do życia w rodzinie dla klas I–III szkół ponadgimnazjalnych* jest realizacją podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół z dnia 23 grudnia 2008 roku (Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej opublikowane w Dzienniku Ustaw z dnia 15 stycznia 2009 r., Nr 4, poz. 17).

Wprowadzenie do nauczania szkolnego zajęć z „Wychowania do życia w rodzinie” stawia przed nauczycielami ważne cele edukacyjne: dostarczenie wiedzy z dziedziny nauk o rodzinie, kształtowanie pozytywnych postaw wobec małżeństwa i rodziny oraz stymulowanie młodego człowieka do samorozwoju.

U uczniów szkół ponadgimnazjalnych, stojących u progu dorosłości, można zaobserwować dużą potrzebę poszukiwania odpowiedzi na podstawowe pytania o charakterze egzystencjalnym. W „Wychowaniu do życia w rodzinie” oznacza to formowanie człowieka, który rozwija życie wewnętrzne, potrafi samodzielnie podejmować ważne decyzje, biorąc odpowiedzialność za siebie i innych.

Z wielu badań wynika, że młodzież oczekuje przekazania takich informacji i umiejętności, które pozwolą w przyszłości zachować i pomnożyć miłość, jaką obdarzają się ludzie w chwili podjęcia decyzji o zawarciu małżeństwa i założeniu rodziny. Umiejętność nawiązywania satysfakcjonujących relacji, wzmacnianie więzi, konstruktywne rozwiązywanie konfliktów, a także integralne przeżywanie własnej seksualności oraz odpowiedzialne traktowanie macierzyństwa i ojcostwa – to ważne i różnorodne zagadnienia, które są podejmowane w ramach zajęć wychowania prorodzinnego.

Program wspomaga wychowawczą i profilaktyczną funkcję szkoły; jest kompatybilny ze szkolnym zestawem programów nauczania.

W dokumencie zawierającym treści programowe wychowania do życia w rodzinie, obowiązujące od roku szkolnego 2009/2010, zostały również sformułowane cele kształcenia.

Cele kształcenia – wymagania ogólne

I. Pogłębianie wiedzy związanej z funkcjami rodziny, miłością, przyjaźnią, pełnieniem ról małżeńskich i rodzicielskich, seksualnością człowieka i prokreacją; umiejętność podejmowania odpowiedzialnych decyzji dotyczących wyboru drogi życiowej, małżeństwa i rodziny.

II. Rozwijanie umiejętności rozwiązywania problemów związanych z okresem dojrzewania,

dorastania i wyborem drogi życiowej; umiejętność świadomego kreowania własnej osobowości.

III. Uzyskanie przez uczniów lepszego rozumienia siebie i najbliższego otoczenia; umiejętność poszukiwania i udzielania odpowiedzi na pytania: Kim jest człowiek? Jakie są jego cele i zadania życiowe? Jaki jest sens życia?

IV. Przyjęcie pozytywnej postawy wobec życia ludzkiego, osób niepełnosprawnych i chorych; przygotowanie, na podstawie wiedzy i wykształconych umiejętności, do poszanowania godności życia ludzkiego i dojrzałego funkcjonowania w rodzinie.

V. Znajomość podstawowych zasad postępowania w sferze ludzkiej płciowości i płodności; kształtowanie postaw prozdrowotnych, prospołecznych i prorodzinnych.

Koncepcja programu

A. Organizacja procesu dydaktycznego

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 lutego 2012 roku (par. 3.1) *zmieniające rozporządzenie w sprawie sposobu nauczania szkolnego oraz zakresu treści dotyczących wiedzy o życiu seksualnym człowieka, o zasadach świadomego i odpowiedzialnego rodzicielstwa, o wartości rodziny, życia w fazie prenatalnej oraz metodach i środkach świadomej prokreacji zawartych w podstawie programowej kształcenia ogólnego* przeznacza się w szkolnym planie nauczania w każdym roku szkolnym dla uczniów poszczególnych klas po 14 godzin, w tym po 5 godzin z podziałem na grupy dziewcząt i chłopców.

Program „Wędrując ku dorosłości” został dostosowany do tych wymogów.

Bloki treściowe otrzymały układ linearny, tj. partie materiału zostały ułożone najczęściej według kolejności haseł zawartych w podstawie programowej. Następują one szeregowo – od rozpoczęcia nauki w klasie I do jej zakończenia w klasie III. Nie powraca się zatem w kolejnych klasach do treści już zrealizowanych, aczkolwiek niekiedy prowadzący pogłębiając jakieś zagadnienie odwołuje się do zdobytej wcześniej wiedzy uczniów.

B. Integralne ujęcie ludzkiej seksualności

„Wychowanie do życia w rodzinie” to szczególna dziedzina, która mobilizuje do zastanowienia się nad tajemnicą kobiecości, męskości, dojrzałej miłości, wartości małżeństwa i rodziny, a w konsekwencji prowadzi do zgłębiania ostatecznych celów życiowych człowieka. Uwrażliwienie ucznia na dobro i prawdę – wartości szczególnie istotne w życiu rodzinnym człowieka – jest możliwe dzięki pobudzeniu ucznia do refleksji i samooceny.

Najwięcej obaw wśród nauczycieli budzą zagadnienia etyczno-filozoficzne. Tymczasem seksualizm człowieka, który nie respektuje duchowości i norm etycznych oznacza dezintegrację osobowości i może krzywdzić drugą osobę. Istotnym elementem wychowania, szczególnie w tej dziedzinie, jest pomaganie uczniowi, by zrozumiał prawdziwy sens swojej seksualności oraz przyjął wobec niej dojrzałą postawę. Złożoność psychofizyczną człowieka odzwierciedlają zasady personalizmu i integralne ujęcie ludzkiej płciowości.

C. Metody, techniki i formy pracy

Efektywność zajęć „Wychowania do życia w rodzinie” jest uwarunkowana nie tylko dobrym przygotowaniem w zakresie treści programowych, ale także sposobem ich przekazywania. Odpowiedni dobór metod, form i technik pracy wyzwoli zaangażowanie i aktywność uczniów. Nauczyciel dokonujący wyboru technik i metod pracy powinien również brać pod uwagę swoje atuty, możliwości uczniów, a także stopień wyposażenia przedmiotowo-dydaktycznego szkoły.

Niestandardowe formy organizacyjne i metody urozmaicą zajęcia, stworzą uczniom możliwość czynnego w nich uczestnictwa. Będzie to również okazja nabycia umiejętności konfrontowania swoich poglądów, wypowiedziania w sposób swobodny opinii, a także wyrażania ekspresji i przeżyć. Duże znaczenie w realizacji zajęć prorodzinnych stanowi film. Może on pobudzać do dyskusji,

rozwijać wyobraźnię, kształtować postawy. Nie może jednak zastępować nauczyciela, a jedynie inspirować proces dydaktyczno-wychowawczy, np. przez wprowadzenie lub zobrazowanie danego zagadnienia. Propozycje filmowe w programie są dlatego ograniczone do kilku, a wyjątkowo do kilkunastu minut.

W zależności od realizacji określonych celów nauczyciel przyjmuje wybrany tok nauczania, do którego przyporządkowane są odpowiednie metody i techniki pracy.

Tok podający (przekazywanie wiedzy):

- ▲ wykład,
- ▲ pogadanka.

Tok problemowy (rozwiązywanie problemów, zdarzeń):

- ▲ „burza mózgów”,
- ▲ drzewo decyzyjne,
- ▲ metaplan,
- ▲ dyskusja,
- ▲ debata oksfordzka,
- ▲ śniegowa kula,
- ▲ 6 myślowych kapeluszy Edwarda de Bono.

Tok eksponujący (kształcenie przez wyzwianie stanów emocjonalnych, przeżywanie):

- ▲ film,
- ▲ drama,
- ▲ inscenizacja,
- ▲ symulacje decyzyjne,
- ▲ metoda trybunału.

Tok praktyczny (rozwój sfery sensomotorycznej):

- ▲ plakat,
- ▲ mapa mentalna,
- ▲ warsztat (np. budowanie domu),
- ▲ wykresy (np. cyklu kobiecego).

Ocena osiągnięć ucznia

Zajęcia „Wychowanie do życia w rodzinie” nie podlegają ocenie. Wielu nauczycielom takie ujęcie wydaje się utrudniać ich realizację. Tymczasem uczeń nieoceniany jest swobodniejszy, bez obaw ujawnia emocje, jest szczerzy i spontaniczny. Wytrawny pedagog uzna ten sposób zachowania ucznia za atuty w realizacji zajęć, ponieważ na tych lekcjach uczniowie mogą „czuć się naprawdę sobą”. Wówczas bez obaw zabierają głos, dyskutują, wyrażają opinie.

Pomimo że rozporządzenie nie przewiduje dla tego przedmiotu klasycznej oceny, efekty pracy wychowawczej można zmierzyć stosując różne narzędzia pomiaru. Pod koniec bloku zajęć (lub po lekcji) można posłużyć się testem sprawdzającym wiedzę. Uczniów, którzy uzyskali najlepsze wyniki, warto nagrodzić cząstkowymi ocenami z biologii czy WOS-u (po uprzednim uzgodnieniu z nauczycielami tych przedmiotów). Współpracując z wychowawcami klas można także ustalić gratyfikację za szczególną aktywność i zaangażowanie – cząstkową oceną wzorową z zachowania.

Zaproponowane sposoby gratyfikacji na zajęciach WdŻwR powinny być przedstawione na początku roku Radzie Pedagogicznej oraz uczniom.

Aby ocenić zmianę postaw wychowanka, albo uzyskać informację o stopniu satysfakcji ucznia z uczestnictwa na zajęciach, prowadzący może wprowadzić arkusz lub kartę ewaluacyjną, ankietę albo „mówiącą ścianę”.

Współpraca z rodzicami

Na uczestnictwo uczniów w zajęciach „Wychowanie do życia w rodzinie” rodzice mogą nie wyrazić zgody. Prawo oświatowe respektuje zagwarantowane im pierwszeństwo w wychowaniu swoich dzieci (Konstytucja RP, art. 48. i 53.). Stanowi to dodatkowe wyzwanie dla nauczycieli, aby przedmiot ten był dostrzeżony przez młodzież i jej rodziców jako potrzebny i interesujący.

Niebagatelną rolę odgrywają obligatoryjne spotkania z rodzicami. Mogą one zaowocować współdziałaniem ułatwiającym komunikację w rodzinie i wspierającym autorytet domu i szkoły. Oba te środowiska pragną młodzieży dopomóc, dlatego warto zintegrować ich działania.

Pomoce dydaktyczne: filmy, scenariusze zajęć, prezentacje do wychowania do życia w rodzinie szkoły ponadgimnazjalne

Banaszek J. (red.), *Telewizja Miłość*, Wyd. WAM, Kraków 2008, [DVD].

Bez alibi, Wyd. APE, 2005, [DVD].

Boniowska M., *Hospicjum. Kochając do końca...*, Wyd. WAM, Kraków 2009, [DVD].

Boniowska M., Petelenz A., Szybowska V., *Na przekór*, Wyd. WAM, Kraków 2010, [DVD].

Charczuk B., *Wygrajmy przyszłość. Lekcje wychowawcze i zajęcia prorodzinne. Scenariusze dla szkół ponadgimnazjalnych*, Wyd. Rubikon, Kraków 2004.

Drobotowicz-Orkisz I., *Człowiek – Miłość – Rodzina*, Fundacja Źródło, Kraków 1998-2009, [DVD].

Dziewczyna z przedmieścia, Wyd. APE, 2005, [DVD].

Golańska B. (reż.), *Żyję bez ryzyka AIDS*, Wyd. Fundacja Homo Homini, Kraków 2000, [DVD].

Górny G., *Media i przemoc*, Wyd. Stowarzyszenie Kulturalne Fronda, [DVD].

Górny G., *Wojna światów – Aborcja*, Wyd. WAM, Kraków 2005, [DVD].

Kawa M. (reż.), *Podarowane życie*, Wyd. WAM, Kraków 2009, [DVD].

Kozieł M., Sykut M., Kaszewska A., *Chleb i światło. Na metadonie*, Wyd. WAM, Kraków 2008, [DVD].

Król T., K. Maśnik, *Wędrując ku dorosłości. Cykl sześciu filmów na zajęcia wychowanie do życia w rodzinie dla uczniów klas I-III liceum, technikum i szkół zawodowych*, Wyd. Rubikon, Kraków 2007, [DVD].

Kwiek M., Nowak I., *Dorastanie do miłości. Scenariusze zajęć do WdŻwR dla uczniów gimnazjum i szkół ponadgimnazjalnych*, Wyd. Rubikon, Kraków 2010.

Lepsze rozwiązanie, Wyd. APE, [DVD].

Metoda Billingsa, Wyd. APE, 2006, [DVD].

Międzynarodowa Fundacja „Wiedzieć Jak”, *Cywilizacja życia czy cywilizacja śmierci*, Kraków 2008, [CD-ROM].

Mucha Tomasz (red.), *Kibice*, Wyd. WAM, Kraków 2012, [DVD].

Nawrocki P. (reż.), *Wirtualne uzależnienie*, Wyd. WAM, Kraków 2008, [DVD].

Nie zamykaj oczu... Cykl 6 filmów edukacyjnych, Wyd. Projekt-Kom, Sosnowiec, [DVD].

Niemy Krzyk, Wyd. Hagi, [DVD].

Nowakowski B., Wołkowicz M. (reż.), *Anoreksja i bulimia*, Kraków 2009, [DVD].

Nowakowski B., Wołkowicz M. (reż.), *Dziękuję... nie biore!*, Kraków 2005, [DVD].

Nowakowski B., Wołkowicz M. (reż.), *Dziękuję... nie piję!*, Kraków 2005, [DVD].

Nowakowski B., Wołkowicz M. (reż.), *Powstrzymać agresję*, Kraków 2007, [DVD].

Nowicki J. (reż.), *Patriotyzm. Czy to trudne?*, Wyd. WAM, Kraków 2011, [DVD].

Nyqvist S., Nilsson L., *Cud miłości. Od poczęcia po narodziny*, Wyd. Hagi, Wrocław 2008, [DVD].

O. Gregory J. O'Meara SJ, *Kara śmierci*, Wyd. WAM, Kraków 2009, [DVD].

Płodność człowieka. Podstawy biomedyczne, Wyd. Rubikon, Kraków 2008, [Prezentacja multimedialna].

Pozwól mi żyć, Wyd. APE, 2005, [DVD].
Regucki D. (reż.), *Lekcje przestrogi 2*, Wyd. Rafael, Kraków 2009, [DVD].
Regucki D. (reż.), *Lekcje przestrogi*, Wyd. Rafael, Kraków 2006, [DVD].
Regucki D. (reż.), *Zakochanie i co dalej... Pakiet filmów profilaktycznych i na lekcje WdŻwR*, Wyd. Rubikon, Kraków 2012, [DVD].
Smoczyńska A. (red.), *3 Love*, Wyd. WAM, Kraków 2008, [DVD].
Wojna światów – Homoseksualizm, Wyd. WAM, Kraków 2005, [DVD].
Zajac R., *Eutanazja (nie)godna śmierć*, Wyd. WAM, Kraków 2011, [DVD].
Zajac R., *Kolekcjonerzy mocnych wrażeń – moda na dopalacze*, Wyd. WAM, 2011, [DVD].
Zranione serce, Wyd. APE, [DVD].
Żukowski P. (red.), *Szczęściarz*, Wyd. WAM, Kraków 2008, [DVD].

PROGRAM

Klasa I – 1

Podstawa programowa: p. 6, 7

Temat: Człowiek – płęć – miłość, czyli o lekcjach wychowania do życia w rodzinie

Szczegółowe cele kształcenia i wychowania

Uczeń:

- uświadomi sobie potrzebę kierowania własnym rozwojem w sferze seksualnej i podejmowania odpowiedzialnych decyzji dotyczących drogi życiowej,
- pozna i zrozumie podstawowe pojęcia: płciowość, seksualność, miłość,
- dostrzeże potrzebę przygotowania się do pełnienia w przyszłości ról małżeńskich i rodzinnych,
- pozna (w zarysie) treści programowe realizowane na lekcjach WdŻwR,
- określi swoje oczekiwania wobec zajęć i nauczyciela,
- pozna zasady pracy podczas zajęć oraz sposoby gratyfikacji aktywności na lekcjach.

Treści:

1. Dojrzała postawa wobec płciowości jako życiowe zadanie każdego człowieka.
2. Analiza i zdefiniowanie podstawowych pojęć: płciowość, seksualność, miłość.
3. Uczestnictwo w zajęciach jako świadomy wybór.
4. Treści i cele zajęć WdŻwR w szkole ponadgimnazjalnej.
5. Zasady pracy na zajęciach.
6. Oczekiwania uczniów wobec przedmiotu i prowadzącego.
7. Podręcznik i pomoce dydaktyczne oraz materiały wykorzystywane na lekcjach WdŻwR.

Procedury osiągnięcia celów:

- autoprezentacja prowadzącego,
- rozmowa kierowana,
- ankieta (oczekiwania uczniów wobec zajęć WdŻwR),
- film,
- metaplan.

Materiały i środki dydaktyczne:

- ▲ wykaz literatury pomocniczej dla ucznia oraz podręcznik,
- ▲ krótka prezentacja środków dydaktycznych, np. filmy, plansze, modele itp.,
- ▲ film 1 „Uczymy się kochać” (scena 1) z serii „Wędrując ku dorosłości”,
- ▲ metaplan – schemat pracy (w załączeniu do zbioru konspektów dla szkół ponadgimnazjalnych – filmy „Wędrując ku dorosłości”, s. 10–11).

Zakładane osiągnięcia uczniów

Po zrealizowanych zajęciach uczeń:

- przekona się, że lekcje WdŻwR mogą pomóc w harmonijnym przeżywaniu okresu młodości,
- zorientuje się, że wiedza zdobyta na lekcjach WdŻwR umożliwi bezpieczny start w dorosłe życie; pomoże w dokonywaniu życiowych wyborów,
- określi swoje oczekiwania wobec przedmiotu i prowadzącego zajęcia,
- dokona analizy podstawowych pojęć: płciowość, seksualność, miłość.

Klasa I – 2

Podstawa programowa: p. 1

Temat: Człowiek – istotą wielowymiarową

Szczegółowe cele kształcenia i wychowania

Uczeń:

- rozumie istotę człowieka jako osoby,
- wie, że człowiek jest istotą wielowymiarową: biologiczną, psychiczną, społeczną, duchową.
- rozumie, w czym przejawia się godność człowieka,
- zdaje sobie sprawę, że jest osobą poszukującą sensu życia i urzeczywistniającą wartości wyższe.

Treści:

1. Człowiek istotą wielowymiarową.
2. Ujęcie filozoficzne, społeczne i biologiczne istoty ludzkiej.
3. Godność osoby ludzkiej i wyznawany system wartości.
4. Integralna wizja człowieka.
5. Poczucie sensu życia człowieka.

Procedury osiągnięcia celów:

- wykład,
- dyskusja,
- pogadanka,
- praca z tekstem (w grupach).

Materialy i środki dydaktyczne:

- ▲ fragmenty pism filozoficznych,
- ▲ „Wychowanie do życia w rodzinie. Słownik pojęć” (red. K. Ostrowska), Wyd. Rubikon, Kraków 2007.

Zakładane osiągnięcia uczniów

Po zrealizowanych zajęciach uczeń:

- zrozumie, że szacunek wobec innych i godność są niezbywalnymi prawami każdego człowieka,
- uświadomi sobie prawdę o wielowymiarowości człowieka,
- wzbudzi refleksję nad celami i sensem życia.

Klasa I – 3

Podstawa programowa: p. 2

Temat: Aby skutecznie porozumiewać się z innymi

Szczegółowe cele kształcenia i wychowania

Uczeń:

- potrafi określić, czym jest komunikacja interpersonalna i pozna jej poziomy,
- uświadomi sobie potrzebę pracy nad skutecznością komunikacji,
- zastanowi się, jak eliminować bariery komunikacyjne.

Treści:

1. Poziom werbalny i niewerbalny komunikacji międzyludzkiej.
2. Bariery komunikacyjne.
3. Sposoby poprawy efektywności komunikacji.

Procedury osiągnięcia celów:

- wykład z prezentacją multimedialną,
- testy,
- ćwiczenia,
- pogadanka.

Materiały i środki dydaktyczne:

- ♣ podręcznik (rozdział „Od komunikacji do porozumienia”),
- ♣ karty pracy (testy),
- ♣ ćwiczenia.

Zakładane osiągnięcia uczniów

Po zrealizowanych zajęciach uczeń:

- zrozumie potrzebę doskonalenia efektywności komunikacji międzyludzkiej,
- nauczy się eliminowania barier komunikacyjnych.

Klasa I – 4**Podstawa programowa: p. 2****Temat: Sztuka życia****Szczegółowe cele kształcenia i wychowania**

Uczeń:

- zda sobie sprawę z roli empatii w życiu człowieka,
- dowie się o znaczeniu inteligencji emocjonalnej,
- rozumie potrzebę wykształcenia zachowań (technik) asertywnych w codziennych sytuacjach, aby skutecznie bronić się przed manipulacją,
- wie, czym są negocjacje i rozwija umiejętności negocjacyjne.

Treści:

1. Rola empatii w budowaniu relacji międzyludzkich.
2. Inteligencja emocjonalna a jakość życia społecznego.
3. Umiejętność wyrażania własnego zdania, czyli o asertywności.
4. Umiejętności negocjacyjne; techniki negocjacji.

Procedury osiągnięcia celów

- drama,
- mapa mentalna,
- pogadanka,
- miniwykład,
- test.

Materiały i środki dydaktyczne

- ♣ propozycja scenek dramatycznych,
- ♣ schemat mapy mentalnej,
- ♣ test,
- ♣ praca z tekstem,
- ♣ podręcznik (rozdział „Od komunikacji do porozumienia”).

Zakładane osiągnięcia uczniów

Po zrealizowanych zajęciach uczeń:

- analizuje znaczenie inteligencji emocjonalnej w życiu osobistym i społecznym,
- potrafi przekonać, dlaczego empatia jest taka ważna,
- udoskonalił techniki zachowań asertywnych,
- przekona się o potrzebie rozwijania umiejętności negocjacyjnych.

Klasa I – 5

Podstawa programowa: p. 4, 5

Temat: Historia jedyna w swoim rodzaju, czyli o rozwoju człowieka

Szczegółowe cele kształcenia i wychowania

Uczeń:

- uświadomi sobie, że człowiek ulega ciągłej transformacji zarówno w sferze biologicznej, jak też psychicznej i społecznej,
- potrafi wymienić czynniki warunkujące rozwój,
- potrafi przekazać podstawową wiedzę dotyczącą zmian, którym podlega człowiek w poszczególnych okresach życia.

Treści:

1. Metamorfoza człowieka; rozwój od form prostych do bardziej złożonych.
2. Różne u różnych ludzi tempo, rytm i jakość rozwoju.
3. Czynniki warunkujące rozwój człowieka:
  - zadatki dziedziczne,
  - własna aktywność,
  - działanie środowiska.
4. Okresy rozwojowe: od życia płodowego do okresu dorosłości (okres noworodkowy, niemowlęcy, poniemowlęcy, średniego i późnego dzieciństwa, adolescencji, dorosłości).

Procedury osiągnięcia celów:

- praca z tekstem podręcznika,
- pogadanka,
- wykład,
- film.

Materiały i środki dydaktyczne:

- ♣ podręcznik (rozdział „Rozwój człowieka”),
- ♣ film „Do progu dojrzewania” z serii „Człowiek–Miłość–Rodzina”, Wyd. Fundacja „Źródło”
- ♣ „Bobas”, Wyd. PWN.

Zakładane osiągnięcia uczniów

Po zrealizowanych zajęciach uczeń:

- zdobędzie podstawową wiedzę o kolejnych fazach rozwoju człowieka,
- potrafi wymienić i scharakteryzować czynniki warunkujące rozwój człowieka,
- zorientuje się, że każdy człowiek ma swój rytm i tempo rozwoju.

Klasa I – 6

Podstawa programowa: p. 4, 6

Temat: Fazy rozwoju psychoseksualnego i kształtowanie się ról płciowych

Szczegółowe cele kształcenia i wychowania

Uczeń:

- utrwali wiedzę biologiczną nt. determinacji płci,
- pozna fazy rozwoju psychoseksualnego człowieka,
- uświadomi sobie rolę rodziny i środowiska rówieśniczego w kształtowaniu się ról płciowych.

Treści:

1. Płciowość – jako integralny składnik ludzkiej osobowości.
2. Rozwój psychoseksualny:
  - niemowlęstwo,
  - wczesne dzieciństwo,
  - wiek zabawy,
  - okres latencji
  - okres dojrzewania (faza przedpokwitaniowa, pokwitaniowa, młodzieńcza).

Procedury osiągania celów:

- mapa mentalna,
- wykład,
- praca z tekstem (podręcznik),
- praca w grupach.

Materiały i środki dydaktyczne:

podręcznik (rozdział „Fazy rozwoju psychoseksualnego”),
arkusze szarego papieru, pisaki/mazaki,
masa mocująca.

Zakładane osiągnięcia uczniów

Po zrealizowanych zajęciach uczeń:

- potrafi przedstawić fazy rozwoju psychoseksualnego człowieka,
- zda sobie sprawę z roli rodziny i środowiska rówieśniczego w kształtowaniu się ról płciowych,
- przekona się, że płciowość człowieka jest integralnym składnikiem ludzkiej osobowości.

Klasa I – 7

Podstawa programowa: p. 5

Lekcja z podziałem na grupy dziewcząt i chłopców

Temat: Dojrzałość człowieka. W czym się przejawia?

Szczegółowe cele kształcenia i wychowania

Uczeń:

- wie, że dojrzewanie psychoseksualne wiąże się niejednokrotnie z przeżywaniem trudności i problemów,
- pozna sposoby rozwiązywania problemów i skutecznego działania,
- wie, do jakich osób i instytucji można się zwrócić, aby uzyskać pomoc,
- pozna kryteria dojrzałości człowieka,
- uświadomi sobie potrzebę stawiania zadań rozwojowych integrujących osobowość człowieka,
- rozumie reguły, jakie funkcjonują w życiu społecznym,
- potrafi podjąć wiele zadań rozwojowych, które charakteryzują osobowość dojrzałą.

Treści:

1. Dojrzewanie psychoseksualne dziewcząt i chłopców – fazy dojrzewania.
2. Trudności i problemy dojrzewania (faza młodzieńcza). Sposoby radzenia sobie z nimi.
3. Poradnie i specjaliści udzielający pomocy.
4. Kryteria dojrzałości człowieka i zadania rozwojowe:
  - a) sfera biologiczna,
  - b) sfera psychiczna i emocjonalna,
  - c) sfera społeczna,
  - d) sfera duchowa.

Procedury osiągnięcia celów

- „burza mózgów”,
- praca w grupach,
- pogadanka,
- praca z tekstem,
- ćwiczenia.

Materiały i środki dydaktyczne

- podręcznik (rozdział: „Historia jedyna w swoim rodzaju”; tekst prof. K. Ostrowskiej „Kryteria dojrzałości człowieka”),
- wykaz specjalistów i poradni specjalistycznych dla młodzieży (najbliższe terenowe, adresy internetowe).

Zakładane osiągnięcia uczniów

Po zrealizowanych zajęciach uczeń:

- zna fazy dojrzewania psychoseksualnego dziewcząt i chłopców,
- orientuje się w trudnościach okresu dorastania,
- zna adresy poradni specjalistycznych, do których może się zwrócić w sytuacji przeżywanych trudności,
- potrafi omówić kryteria dojrzałości człowieka i przedstawić zadania rozwojowe w sferze biologicznej, psychicznej, emocjonalnej, społecznej i duchowej.

Klasa I – 8

Podstawa programowa: p. 6, 9

Temat: Kobiecość – męskość. Różnice i komplementarność

Szczegółowe cele kształcenia i wychowania

Uczeń:

- poszerzy i utrwali wiadomości o różnicach płciowych kobiety i mężczyzny, zarówno w wymiarze biologicznym, psychicznym, emocjonalnym, kulturowym i społecznym.
- zrozumie, że każdy człowiek posiada w różnym stopniu cechy zarówno męskie, jak i żeńskie,
- uświadomi znaczenie płciowości w rozwoju więzi między mężczyzną i kobietą,
- dowie się o potrzebie komplementarności płci, szczególnie w pełnieniu ról małżeńskich i rodzicielskich,
- zauważy przemiany kulturowe dot. stereotypów płci.

Treści:

1. Płciowość jako wymiar biologiczny, psychiczny i kulturowy.
2. Modele kobiecości i męskości; wzorce płci.
3. Komplementarność płci, czyli o wzajemnym uzupełnianiu się i dopełnianiu w sferach fizycznej, psychicznej, emocjonalnej i społecznej.
4. Urzeczywistnianie płciowości człowieka w miłości i małżeństwie.
5. Proces przeobrażeń koncepcji męskości i kobiecości we współczesnej kulturze, m.in. panujące stereotypy a role kobiet i mężczyzn.

Procedury osiągnięcia celów:

- film,
- dyskusja lub debata oksfordzka,
- ćwiczenie; test,
- mapa mentalna,
- miniwykład.

Materiały i środki dydaktyczne:

- karty pracy,
- materiały ćwiczeniowe,
- film 3 „Kobiety i mężczyźni – to dwa różne światy?” (scena 2) z serii „Wędrując ku dorosłości”,
- T. Król, „Filmy dla klas I–III liceum, technikum i szkół zawodowych. Konspekty lekcji wychowania do życia w rodzinie”, Rubikon, Kraków 2010, s. 55-58.

Zakładane osiągnięcia uczniów

Po zrealizowanych zajęciach uczeń:

- potrafi opisać znaczenie płciowości w rozwoju więzi mężczyzny i kobiety,
- zauważy, że każdy człowiek w różnym stopniu posiada cechy męskie i żeńskie,
- zda sobie sprawę z panujących stereotypów dot. męskości i kobiecości,
- potrafi określić role mężczyzny i kobiety w małżeństwie i potrzebę komplementarności płci.

Klasa I – 9

Podstawa programowa: p. 6

Lekcja z podziałem na grupy dziewcząt i chłopców

Temat: Spotkania i rozstania

Szczegółowe cele kształcenia i wychowania

Uczeń:

- dowie się, że samoakceptacja i miłość samego siebie uczynią go zdolnym do miłości,
- pozna różnice między zakochaniem, zauroczeniem a dojrzałą miłością,
- uświadomi sobie, że z zakochaniem wiąże się idealizacja drugiej osoby,
- pozna etapy rozwoju miłości,
- zyska świadomość, że każdy etap miłości ma swoje znaki,
- zrozumie, że młodsze związki są zazwyczaj nietrwałe,
- zorientuje się, że przeżycia związane z rozpadem związku mogą stać się mobilizacją do analizy swojego postępowania i postępowania drugiej osoby.

Treści:

1. Miłość samego siebie, samoakceptacja.
2. Czekanie na miłość.
3. Zauroczenie, zakochanie, „miłość od pierwszego wejrzenia”.
4. Idealizacja partnera a prawda o drugim człowieku.
5. Etapy rozwoju miłości.
6. Znaki miłości.
7. Proces „odkochiwania się” i młodsze rozstania.
8. Sposoby radzenia sobie w sytuacji przeżywania odrzucenia, cierpienia po rozstaniu.

Procedury osiągnięcia celów

- film,
- praca w grupach: Metoda 6–3–5
- rozmowa kierowana,
- praca z tekstem,
- metoda sytuacyjna.

Materiały i środki dydaktyczne

- Film „Uczymy się kochać” (scena 2 i 3) z serii „Wędrując ku dorosłości” lub Film 3 „O miłości – rozmowy ważne i mniej ważne” (scena 3) z serii „Wędrując ku dorosłości”.
- Formularz do metody 6–3–5 oraz scenariusz zajęć w: T. Król, „Filmy dla klas I–III liceum, technikum i szkół zawodowych. Konspekty lekcji wychowania do życia w rodzinie”, Rubikon, Kraków 2010, s. 12–16 lub 59–62.
- materiały prasowe, np. listy młodzieży z „rubryk sercowych”.

Zakładane osiągnięcia uczniów

Po zrealizowanych zajęciach uczeń:

- przekona się o potrzebie samoakceptacji,
- pozna etapy rozwoju miłości,
- potrafi odróżnić miłość dojrzałą od stanu zakochania, zauroczenia,
- przekona się, że zakochani często idealizują drugą osobę,
- wie, że różne są znaki miłości – dla każdego etapu jej rozwoju,
- przyjmie prawdę o przelotności i nietrwałości młodszych związków uczuciowych,

- zrozumie, że „czas leczy rany”, a przeżywane cierpienie może mobilizować do realistycznego wnioskowania,
- wie, do kogo zwrócić się o pomoc w sytuacji zranienia i psychicznego załamania.

Klasa I – 10

Podstawa programowa: p. 6, 9, 10

Temat: Radość dawania i otrzymywania, czyli natura miłości

Szczegółowe cele kształcenia i wychowania

Uczeń:

- pozna naturę miłości,
- uświadomi sobie, że w miłości dawca jest jednocześnie biorcą (fenomen miłości),
- pozna trzy typy miłości,
- dowie się, że o trwałym związku decyduje miłość, która nie stawia warunków.

Treści:

1. Natura miłości: zaangażowanie, altruizm, empatia.
2. Dawca jednocześnie biorcą, czyli o fenomenie miłości.
3. Trzy typy miłości:
  - „pod warunkiem”,
  - „z powodu”,
  - miłość bezwarunkowa.

Procedury osiągania celów

- film,
- wykład,
- ćwiczenie „drzewo decyzyjne”,
- dyskusja,
- praca z tekstem.

Materiały i środki dydaktyczne

- karta pracy „drzewo decyzyjne”,
- podręcznik,
- film „O miłości – rozmowy ważne i mniej ważne” (scena 1)
- T. Król, „Filmy dla klas I–III liceum, technikum i szkół zawodowych. Konspekty lekcji wychowania do życia w rodzinie”, Rubikon, Kraków 2010, s. 51–54.

Zakładane osiągnięcia uczniów

Po zrealizowanych zajęciach uczeń:

- potrafi określić naturę miłości,
- umie uzasadnić, że w miłości dawca jest jednocześnie biorcą,
- zda sobie sprawę, że z trzech typów miłości tylko miłość bezwarunkowa zapewni trwałość małżeństwa.

Klasa I – 11

Podstawa programowa: p. 10

Temat: Kochać i być kochanym

Szczegółowe cele kształcenia i wychowania

Uczeń:

- dowie się o przeobrażeniach miłości: od uczuciowej do pełnej zaangażowania,
- poszerzy wiedzę o rodzajach miłości,
- dowie się, jakie są uwarunkowania miłości prawdziwej.

Treści:

1. Rodzaje miłości: epithumia, eros, storge, phileo, agape.
2. Miłość prawdziwa (dojrzała) – to znaczy jaka?

Procedury osiągnięcia celów

- mapa mentalna,
- praca z tekstem,
- pogadanka,
- wykład z prezentacją multimedialną.

Materiały i środki dydaktyczne

- podręcznik: tekst „Więzienne love story” – rozmowa z Wiesławą Śmiechowską,
- arkusze papieru (dla grup), pisaki.

Zakładane osiągnięcia uczniów

Po zrealizowanych zajęciach uczeń:

- zna rodzaje miłości i potrafi je omówić,
- nabiera przekonania o dynamicznym rozwoju miłości: od uczuciowej do pełnej zaangażowania,
- przekona się, że w miłości prawdziwej najistotniejsze jest zaufanie i więź natury psychiczno-duchowej.

Klasa I – 12

Podstawa programowa: p. 7

Lekcja z podziałem na grupy dziewcząt i chłopców

Temat: Cześć – nie czekać?, czyli o inicjacji seksualnej

Szczegółowe cele kształcenia i wychowania

Uczeń:

- uświadomi sobie rozbieżność (akcelerację) między dojrzałością biologiczną, psychiczną i społeczną w kontekście inicjacji seksualnej,
- zastanowi się nad istotą aktu seksualnego,
- zwerbalizuje motywy przedwczesnej inicjacji seksualnej,
- uświadomi sobie konsekwencje fizyczne, psychiczne i społeczne wczesnej inicjacji seksualnej,
- potrafi przewidzieć skutki podejmowanych decyzji w sferze seksualnej.

Treści:

1. Dojrzałość biologiczna a psychiczna i społeczna nastolatka.
2. Istota aktu seksualnego.
3. Motywy inicjacji seksualnej – fakty i mity.
4. Przedwczesna inicjacja seksualna a nietrwałość związków.
5. Konsekwencje biomedyczne, psychiczne i społeczne przedwczesnej inicjacji seksualnej.
6. Współżycie seksualne a więź na płaszczyźnie emocjonalnej i duchowej; zobowiązania psychiczne i moralne.

Procedury osiągnięcia celów

- dyskusja,
- ćwiczenie (z podręcznika),
- film,
- „burza mózgów”.

Materialy i środki dydaktyczne

- ♣ film „Filiżanka czekolady” z serii „Zakochanie i co dalej” lub film 2 „Seks, czyli wątpliwości i pytania” (scena 2) z serii „Wędrując ku dorosłości”,
- ♣ T. Król, „Filmy dla klas I–III liceum, technikum i szkół zawodowych. Konspekty lekcji wychowania do życia w rodzinie”, Rubikon, Kraków 2010, s. 33–37.
- ♣ podręcznik.

Zakładane osiągnięcia uczniów

Po zrealizowanych zajęciach uczeń:

- pozna motywy przedwczesnej inicjacji seksualnej; umie wskazać mity i się do nich ustosunkować,
- potrafi przewidzieć skutki wczesnej inicjacji seksualnej (zranienia psychiczne, możliwość rozstania, ciąża, choroby przenoszone drogą płciową),
- umie przyjąć postawę odpowiedzialności za dokonywane wybory w sferze seksualnej.

Klasa I – 13

Podstawa programowa: p. 7, 8, 9

Lekcja z podziałem na grupy dziewcząt i chłopców

Temat: NIE – dla presji seksualnej

Szczegółowe cele kształcenia i wychowania

Uczeń:

- dowie się, że płciowość człowieka realizuje się w różnych sferach życia,
- pozna przejawy płciowości człowieka,
- wie, że w sferze płciowości przez traktowanie przedmiotowe można łatwo skrzywdzić drugą osobę,
- zdaje sobie sprawę, że używki (alkohol, narkotyki, pigułki gwałtu) utrudniają i/lub uniemożliwiają samokontrolę,
- wie, w jaki sposób przeciwstawić się presji seksualnej i powiedzieć „NIE”.

Treści:

1. Człowiek – istotą płciową w sferze popędowej, emocji, uczuć wyższych i w sferze duchowej.
2. Przejawy płciowości człowieka: napięcia seksualne, podniecenie, działanie seksualne.
3. Seks a moralność; brak zgody na krzywdę.
4. Potrzeba kontroli rozumu, woli oraz systemu wartości, aby drugi człowiek był traktowany podmiotowo, nie przedmiotowo.
5. „Szybkie numerki” i co dalej...
6. Moda na używki zamiast racjonalnego myślenia.
7. Umiejętność mówienia „NIE” w sytuacji presji seksualnej.

Procedury osiągnięcia celów

- „burza mózgów”,
- pogadanka
- film,
- debata oksfordzka,
- praca z tekstem (w grupach).

Materiały i środki dydaktyczne

- ▲ film 2 „Seks, czyli wątpliwości i pytania” (scena 3) z serii „Wędrując ku dorosłości”,
- ▲ T. Król, „Filmy dla klas I–III liceum, technikum i szkół zawodowych. Konspekty lekcji wychowania do życia w rodzinie”, Rubikon, Kraków 2010, s. 38–50.

Zakładane osiągnięcia uczniów

Po zrealizowanych zajęciach uczeń:

- zrozumie, że brak odpowiedzialności w sferze seksualnej może być źródłem zranień i cierpienia wyrządzonych sobie i drugiej osobie,
- zdaje sobie sprawę, że używki utrudniają samokontrolę,
- potrafi mówić „NIE” w sytuacji wymuszenia współżycia seksualnego.

Klasa I – 14

Podstawa programowa: p. 8

Lekcja z podziałem na grupy dziewcząt i chłopców

Temat: O integracji seksualnej czyli seksualnej dojrzałości

Szczegółowe cele kształcenia i wychowania

Uczeń:

- dowie się o potrzebie kierowania własnymi pragnieniami erotycznymi i seksualnymi,
- pozna definicję i znaczenie integracji seksualnej w rozwoju człowieka,
- potrafi ustosunkować się i krytycznie ocenić przekazy medialne dot. erotyki i seksu, w tym pornografii,
- pozna etapy integracji seksualnej,
- zda sobie sprawę, że prawdziwa miłość to realizacja potrzeby bezpieczeństwa, przynależności, bliskości a także zaufania i wierności.

Treści:

1. Wypracowanie umiejętności kierowania własnymi pragnieniami erotycznymi i seksualnymi – jako podstawowa potrzeba dojrzałej miłości.
2. Erotyzacja przekazów medialnych a rzeczywistość. Problem pornografii.
3. Integracja seksualna jako zjednoczenie sfery popędowej z emocjonalną (uczuciową), intelektualną (poznawczą) oraz duchową (hierarchią wartości i wolitywną).
4. Zaangażowanie we własną integrację seksualną.
5. Etapy integracji seksualnej.
6. Wierność i zaufanie – podstawą prawdziwych i głębokich więzi w małżeństwie i rodzinie.

Procedury osiągania celów

- dyskusja,
- praca w grupach (z tekstem),
- wykład,
- film,
- metoda sytuacyjna.

Materiały i środki dydaktyczne

- ♣ film 2 „Seks, czyli wątpliwości i pytania” (scena 1) z serii „Wędrując ku dorosłości,
- ♣ teksty dot. pornografii w: T. Król, „Filmy dla klas I–III liceum, technikum i szkół zawodowych. Konspekty lekcji wychowania do życia w rodzinie”, Rubikon, Kraków 2010, s. 20–32,
- ♣ fragmenty artykułów z pism młodzieżowych: przykłady sytuacji uwzględniających integrację seksualną i przykłady sytuacji jej braku,
- ♣ podręcznik.

Zakładane osiągnięcia uczniów

Po zrealizowanych zajęciach uczeń:

- zyska świadomość potrzeby wypracowania umiejętności kierowania swoimi pragnieniami seksualnymi i erotycznymi,
- przekona się, że przekazy medialne dot. erotyki, a szczególnie pornografii są dalekie od rzeczywistości,
- pozna etapy integracji seksualnej,
- utrwali przekonanie, że prawdziwe i głębokie więzi w małżeństwie i rodzinie opierają się na zaufaniu i wierności.

Klasa II – 1

Podstawa programowa: p. 14

Temat: Kłopoty z płciowością

Szczegółowe cele kształcenia i wychowania

Uczeń:

- zna kryteria płciowości człowieka,
- dowie się o nowych trendach w kulturze dot. płci (gender),
- poszerzy wiedzę nt. zaburzeń w identyfikacji płciowej,
- dowie się o trudnościach w osiągnięciu tożsamości płciowej i możliwościach pomocy (poradnie, specjaliści).

Treści:

1. Płeć jako ogół cech charakterystycznych dla mężczyzn i kobiet: płeć chromosomalna (genotypowa), gonadalna, genitalna, hormonalna, metrykalna (socjalna).
2. Współczesne zjawisko kulturowe – teoria płci społecznej (gender).
3. Zaburzenia w identyfikacji płciowej (nieokreślona płeć biologiczna, transseksualizm, transwestytyzm).
4. Trudności w osiągnięciu tożsamości płciowej, możliwości pomocy.

Procedury osiągnięcia celów

- wykład z prezentacją multimedialną,
- rozmowa kierowana,
- praca z tekstem.

Materiały i środki dydaktyczne

- ♣ podręcznik,
- ♣ prezentacja multimedialna.

Zakładane osiągnięcia uczniów

Po zrealizowanych zajęciach uczeń:

- wie, jakie są kryteria płciowości człowieka,
- uzyska informacje dot. płci kulturowej (gender),
- rozumie, na czym polegają zaburzenia w identyfikacji płciowej,
- poszerzy wiedzę o trudnościach w osiągnięciu tożsamości płciowej oraz możliwościach pomocy.

Klasa II – 2

Podstawa programowa: p. 15

Lekcja z podziałem na grupy dziewcząt i chłopców

Temat: Przemoc i przestępstwa seksualne

Szczegółowe cele kształcenia i wychowania

Uczeń:

- pozna normy zachowań seksualnych (trzy funkcje seksualności),
- pogłębi wiedzę o nieprawidłowościach życia psychoseksualnego,

- dowie się, jak rozpoznać miłość prawdziwą od takiej, która zniewala i wikła w przemoc,
- zna zjawiska przemocy seksualnej i wie, do kogo można się zwrócić w sytuacji zagrożenia,
- uzyska informacje o szkodliwych mitach dotyczących przemocy,
- dowie się, jak można zapobiegać przemocy seksualnej.

Treści:

1. Normy zachowań seksualnych; trzy funkcje seksualności (biologiczna, psychologiczna, społeczna).
2. Nieprawidłowości życia psychoseksualnego (pedofilia, kazirodztwo, gwałt, ekshibicjonizm, sadyzm, masochizm).
3. Przemoc seksualna; sposoby obrony.
4. Niepokojące sygnały, zanim człowiek zdecyduje się na wspólne życie.
5. Zapobieganie przemocy i przestępstwom seksualnym.
6. Ośrodki pomocy psychologicznej, medycznej i prawnej.

Procedury osiągnięcia celów

- „burza mózgów”,
- wykład z prezentacją multimedialną,
- praca w grupach,
- test zdań niedokończonych.

Materiały i środki dydaktyczne

- ▲ prezentacja multimedialna,
- ▲ karta pracy „Zdania niedokończone” dla każdego ucznia,
- ▲ podręcznik.

Zakładane osiągnięcia uczniów

Po zrealizowanych zajęciach uczeń:

- utrwali wiedzę o normach zachowań seksualnych oraz o nieprawidłowościach życia psychoseksualnego,
- pozna niepokojące sygnały przemocy i nauczy się rozpoznawać zachowania przemocowe zagrażające życiu lub zdrowiu,
- wie, do kogo się zwrócić w nagłym kryzysie; jakie ośrodki mogą udzielić wsparcia.

Klasa II – 3

Podstawa programowa: p. 3, 14

Temat: Orientacja homoseksualna a zachowania tolerancyjne i nietolerancyjne

Szczegółowe cele kształcenia i wychowania

Uczeń:

- poszerzy wiedzę nt. homoseksualizmu,
- określi zjawiska tolerancji i nietolerancji,
- wymieni przykłady braku zachowań tolerancyjnych wobec ludzi np. niepełnosprawnych, innej narodowości, rasy, religii, czy orientacji seksualnej,
- umie odróżnić tolerancję od akceptacji zachowań destrukcyjnych czy demoralizujących.

Treści:

1. Homoseksualizm jako orientacja seksualna.
2. Homoseksualizm pozorny i rzeczywisty.
3. Przyczyny homoseksualizmu (uwarunkowania biologiczne i psychogenne).
4. Tolerancja uznająca prawa innych i szanująca odrębność poglądów.
5. Formy dyskryminacji wobec odmienności seksualnych, kulturowych, etnicznych i religijnych.
6. Przeciwdziałanie dyskryminacji „inności”.
7. Tolerancja dla inności, ale nie dla zachowań przestępczych, destrukcyjnych i demoralizujących.

Procedury osiągnięcia celów

- „burza mózgów”,
- wykład,
- metaplan,
- praca w grupach,
- dyskusja.

Materiały i środki dydaktyczne

- ▲ arkusze papieru dla grup, pisaki,
- ▲ szablony metaplanu,
- ▲ podręcznik.

Zakładane osiągnięcia uczniów

Po zrealizowanych zajęciach uczeń:

- poszerzy wiedzę nt. homoseksualizmu jako orientacji homoseksualnej,
- potrafi podać przykłady braku tolerancji dla ludzi innego wyznania, narodowości, rasy, czy orientacji seksualnej,
- dowie się o sposobach przeciwdziałania dyskryminacji na tle rasowym, etnicznym, religijnym, kulturowym i orientacji seksualnej,
- potrafi prawidłowo odczytać i odróżnić tolerancję od akceptacji zachowań destrukcyjnych, przestępczych czy demoralizujących.

Klasa II – 4

Podstawa programowa: p. 13

Lekcja z podziałem na grupy dziewcząt i chłopców

Temat: Coraz więcej chorób przenoszonych drogą płciową, coraz więcej zakażonych

Szczegółowe cele kształcenia i wychowania

Uczeń:

- dowie się o czynnikach zwiększających ryzyko rozwoju chorób przenoszonych drogą płciową,
- pozna rodzaje chorób, sposoby przenoszenia, objawy, leczenie,
- kształtuje postawę zgodną z zasadami profilaktyki.

Treści:

1. Rozprzestrzenianie się chorób jako skutek częstej zmiany partnerów i braku wiedzy.

2. Rodzaje chorób wenerycznych:

- bakteryjne,
- pierwotniakowe,
- wirusowe,
- grzybicze.

3. Profilaktyka chorób przenoszonych drogą płciową, ze szczególnym uwzględnieniem kłykcin kończystych i raka szyjki macicy.

Procedury osiągnięcia celów

- wykład z prezentacją multimedialną,
- dyskusja,
- drama.

Materiały i środki dydaktyczne

- ♣ prezentacja multimedialna,
- ♣ ulotki,
- ♣ zadania dla „aktorów” dramy.

Zakładane osiągnięcia uczniów

Po zrealizowanych zajęciach uczeń:

- uświadomi sobie przyczyny zakażenia chorobami przenoszonymi drogą płciową,
- zna podłoże epidemiologiczne chorób przenoszonych drogą płciową,
- potrafi wymienić rodzaje i objawy tych chorób,
- zdaje sobie sprawę z konsekwencji zdrowotnych (skutków) rozprzestrzeniania się chorób wenerycznych,
- potrafi przekazać podstawową wiedzę nt. raka szyjki macicy i kłykcin kończystych,
- uświadomi sobie wagę problemu i konieczność profilaktyki w tym zakresie.

Klasa II – 5

Podstawa programowa: p. 13

Temat: Jak uchronić się przed AIDS?

Szczegółowe cele kształcenia i wychowania

Uczeń:

- pozna historyczne fakty dot. badań HIV/AIDS,
- zna światowy problem rozprzestrzeniania się HIV/AIDS oraz sytuację w Polsce,
- wymieni drogi zakażenia wirusem HIV,
- posiada informacje o etapach rozwoju zakażenia wirusem HIV i choroby AIDS,
- wie, jak opiekować się chorym na AIDS,
- zna sposoby profilaktyki HIV/AIDS.

Treści:

1. Najważniejsze fakty z historii badań nad wirusem HIV i chorobą AIDS.

2. Sytuacja epidemiologiczna w Polsce i na świecie.
3. Drogi zakażenia wirusem HIV.
4. Etapy rozwoju zakażenia wirusem HIV prowadzące do choroby AIDS.
5. Chory na AIDS w rodzinie.
6. Leczenie zakażeń HIV.
7. Jak uniknąć zachowań ryzykownych?

Procedury osiągnięcia celów

- wykład z prezentacją multimedialną,
- rozmowa kierowana,
- film (fragmenty),
- ćwiczenia.

Materiały i środki dydaktyczne

- ♣ prezentacja multimedialna,
- ♣ broszury i ulotki (do pobrania) na stronie: www.aids.gov.pl w zakładce: „publikacje”,
- ♣ film, np. „Żyję bez ryzyka AIDS” (wyd. Fundacja Homo Homini).

Zakładane osiągnięcia uczniów

Po zrealizowanych zajęciach uczeń:

- potrafi przedstawić sytuację w Polsce i na świecie,
- zna problem epidemiologii HIV/AIDS,
- opisz rozwój zakażenia wirusem HIV, prowadzący do choroby AIDS,
- wymieni drogi zakażenia wirusem HIV,
- wie o bezpiecznych kontaktach z chorym na AIDS,
- posiada wiedzę dot. profilaktyki HIV/AIDS.

Klasa II – 6

Podstawa programowa: p. 16

Temat: Test z dojrzałości do małżeństwa

Szczegółowe cele kształcenia i wychowania

Uczeń:

- rozumie, że wybór współmałżonka to nie tylko sformalizowanie związku, ale fakt decydujący o udanym (bądź nieudanym) małżeństwie,
- pozna dojrzałe i niedojrzałe motywy wyboru współmałżonka,
- przeanalizuje kryteria wyboru współmałżonka.

Treści:

1. Z kim na całe życie, czyli o wyborze współmałżonka.
2. Dojrzałość do małżeństwa (fizyczna, prawna, psychiczna, umysłowa, uczuciowa, społeczna, socjalna).
3. Kryteria wyboru partnera życiowego (atrakcyjność fizyczna, ocena cech charakteru, podobieństwo postaw, oczekiwania satysfakcji seksualnej, wiek, wykształcenie, warunki materialne, akceptacja wyboru przez rodziców).
4. Motywy niedojrzałe wyboru współmałżonka (chęć ucieczki z domu, nieplanowana ciąża, zdobycie wartości materialnych).

5. Ślub; waga przysięgi małżeńskiej (wierność, zaufanie, dialog).

Procedury osiągnięcia celów

- „burza mózgów”,
- miniwykład,
- rozmowa kierowana,
- test.

Materiały i środki dydaktyczne

- ▲ karta pracy – test,
- ▲ podręcznik (rozdział: „Z kim na całe życie, czyli o wyborze współmałżonka”).

Zakładane osiągnięcia uczniów

Po zrealizowanych zajęciach uczeń:

- potrafi opisać swoje oczekiwania wobec partnera życiowego i realnie ocenić swoje wady i zalety,
- zna kryteria wyboru współmałżonka i potrafi się do nich ustosunkować,
- dowie się, jakie są dojrzałe i niedojrzałe motywy wyboru współmałżonka,
- zdaje sobie sprawę z wagi przysięgi małżeńskiej (wierności, zaufania i dialogu).

Klasa II – 7

Podstawa programowa: p. 17

Temat: Być matką, być ojcem

Szczegółowe cele kształcenia i wychowania

Uczeń:

- wie, że w dojrzałej miłości mężczyzny i kobiety przychodzi pragnienie dziecka,
- zna korzyści świadomego zaplanowania potomstwa,
- dowie się o warunkach zdrowotnych: zdrowia fizycznego i psychicznego, które powinni spełnić przyszli rodzice.

Treści:

1. Dziecko – owocem miłości mężczyzny i kobiety.
2. Świadome i odpowiedzialne planowanie potomstwa.
3. Zdrowie przyszłej matki:
  - niezbędne badania lekarskie, w tym dot. chorób przenoszonych drogą płciową,
  - rezygnacja z używek (papierosy, alkohol – ryzyko zespołu FAS u dziecka),
  - pierwotna profilaktyka wad cewy nerwowej (rola kwasu foliowego w zapobieganiu wadom cewy nerwowej),
  - stan szczepień (uwaga: różyczka!),
  - ciąża a konflikt serologiczny,
  - ciąża a choroby odzwierzęce (toksoplazmoza).
4. Zdrowie przyszłego ojca:
  - zaniechanie używek (alkohol, papierosy) w okresie 2 miesięcy poprzedzających poczęcie dziecka.
5. Kondycja psychiczna i uczuciowa (miłość) małżonków.
6. Zabezpieczenie niezbędnych warunków materialnych dla dziecka.

Procedury osiągnięcia celów

- film,

- wykład z prezentacją multimedialną,
- pogadanka,
- ankieta.

Materiały i środki dydaktyczne

- ▲ film 6 „Dziecko obietnicą poranka” z serii „Wędrując ku dorosłości” dla szkół ponadgimnazjalnych, (scena 1 i 2, tj. od początku do 4 min. 45'),
- ▲ T. Król, „Filmy dla klas I–III liceum, technikum i szkół zawodowych. Konspekty lekcji wychowania do życia w rodzinie”, Rubikon, Kraków 2010, s. 104–108,
- ▲ ankieta załączona do konspektu jw., s. 108.

Zakładane osiągnięcia uczniów

Po zrealizowanych zajęciach uczeń:

- zrozumie, że każde dziecko ma prawo do miłości i akceptacji obojga rodziców,
- potrafi uzasadnić konieczność oceny stanu zdrowia przyszłej matki i przyszłego ojca,
- wie, że rezygnacja z używek zarówno matki jak i ojca może zdecydować o zdrowiu ich dziecka,
- zdaje sobie sprawę, że oprócz zabezpieczenia materialnego dla dziecka istotna jest także dobra kondycja psychiczna rodziców i ich wzajemna miłość.

Klasa II – 8

Podstawa programowa: p. 11, 17

Lekcja z podziałem na grupy dziewcząt i chłopców

Temat: Świadomość własnej płodności

Szczegółowe cele kształcenia i wychowania

Uczeń:

- poszerzy wiedzę o układzie rozrodczym mężczyzny i kobiety,
- utrwali i poszerzy wiadomości dot. hormonalnej regulacji cyklu kobiecego i zapłodnienia,
- dowie się, jak można wykorzystać powyższe informacje do planowania poczęć.

Treści:

1. Układ rozrodczy męski.
2. Układ rozrodczy żeński.
3. Cykl owulacyjny.
4. Hormonalna regulacja cyklu.
5. Zapłodnienie.
6. Rozwój zarodkowy – pierwsze dni życia dziecka.

Procedury osiągnięcia celów

- wykład z prezentacją multimedialną,
- pogadanka,
- test sprawdzający wiedzę.

Materiały i środki dydaktyczne

- ▲ T. Król, M. Szczawińska, E. Wójcik, *Płodność człowieka* – płyta CD lub fragment filmu 6 z

serii „Wędrując ku dorosłości” dla szkół ponadgimnazjalnych, pt. *Dziecko obietnicą poranka*, czas: od 8.35 do 21.30 (prezentacja multimedialna od planszy „Poznaj siebie” do planszy „Nieprzerwany rozwój”),

- ▲ formularz testu sprawdzającego wiadomości uczniów w: T. Król, „Filmy dla klas I–III liceum, technikum i szkół zawodowych. Konspekty lekcji wychowania do życia w rodzinie”, Rubikon, Kraków 2010, s. 135–136.

Zakładane osiągnięcia uczniów

Po zrealizowanych zajęciach uczeń:

- poszerzy i utrwali wiedzę z zakresu anatomii i fizjologii układu rozrodczego kobiety i mężczyzny,
- zyska świadomość potrzeby wykorzystania tych informacji w zakresie planowania rodziny.

Klasa II – 9

Podstawa programowa: p. 18

Lekcja z podziałem na grupy dziewcząt i chłopców

Temat: Dziewięć ważnych miesięcy

Szczegółowe cele kształcenia i wychowania

Uczeń:

- dowie się, jakie są pierwsze symptomy ciąży,
- poszerzy wiedzę o rozwoju prenatalnym człowieka,
- pozna zasady higieny kobiety w czasie ciąży,
- zdobędzie informacje o roli ojca dziecka i o szkole rodzenia,
- pogłębi wiedzę nt. porodu i naturalnego karmienia,
- dowie się o roli więzi matki z dzieckiem we wczesnej fazie jego życia.

Treści:

1. Rozpoznanie ciąży.
2. Rozwój dziecka w okresie prenatalnym.
3. Higiena ciąży.
4. Przygotowanie do porodu – szkoła rodzenia.
5. Poród.
6. Naturalne karmienie.
7. Rola więzi matki z dzieckiem we wczesnej fazie życia.

Procedury osiągnięcia celów

- wykład,
- praca z tekstem (w grupach),
- pogadanka,
- ankieta,
- film.

Materiały i środki dydaktyczne

- ▲ tekst z podręcznika lub „Materiał dla uczniów” (załącznik 2) w: T. Król, „Filmy dla klas I–

- III liceum, technikum i szkół zawodowych. Konspekty lekcji wychowania do życia w rodzinie”, Rubikon, Kraków 2010, s. 109–118,
- ▲ ankieta „Mieć dziecko” – załącznik 1, jw. s. 108,
  - ▲ film „Cud miłości” (Wyd. HagiFilm).

Zakładane osiągnięcia uczniów

Po zrealizowanych zajęciach uczeń:

- zdobędzie podstawowe informacje nt. ciąży (pierwsze objawy, czas trwania, tryb życia kobiety),
- potrafi przedstawić fazy rozwoju dziecka w okresie prenatalnym,
- przekona się, że odpowiedzialna matka będzie przestrzegać higieny oraz dostosuje się do wskazań lekarza ginekologa,
- zrozumie, że szkoła rodzenia zapewni odpowiednie przygotowanie się matki i ojca do świadomego przeżywania macierzyństwa i ojcostwa,
- pozna zasady naturalnego karmienia i jego pozytywny wpływ na rozwój i zdrowie dziecka,
- wzbudzi świadomość roli więzi matki z dzieckiem od najwcześniejszej fazy życia.

Klasa II – 10

Podstawa programowa: p. 11, 17

Lekcja z podziałem na grupy dziewcząt i chłopców

Temat: Zgodnie z naturą czyli o metodach rozpoznawania płodności

Szczegółowe cele kształcenia i wychowania

Uczeń:

- pozna metody rozpoznawania płodności: jedno- i dwuwskaźnikowe,
- dowie się o typowych objawach okresu płodności i niepłodności w cyklu kobiety,
- dowie się o skuteczności metod rozpoznawania płodności,
- przekona się, że obserwacja swojego organizmu daje radość poznania i likwiduje irracjonalny strach przed dzieckiem.

Treści:

1. Korzyści z obserwacji cyklu.
2. Skuteczność metod naturalnego planowania rodziny (wskaźnik Pearl).
3. Objawy płodności i niepłodności w cyklu kobiety – podstawowa temperatura ciała (PTC), śluz szyjkowy, ból owulacyjny.
4. Przegląd metod NPR (Billingsa, termiczna, metody symptotermiczne: J. Rötzera, podwójnego sprawdzenia – angielska).

Procedury osiągania celów

- wykład z prezentacją multimedialną,
- film,
- pogadanka,
- test sprawdzający wiedzę biomedyczną.

Materiały i środki dydaktyczne

- ▲ T. Król, M. Szczawińska, E. Wójcik, *Płodność człowieka* – płyta CD,

- ♣ fragment filmu 6 z serii „Wędrując ku dorosłości” dla szkół ponadgimnazjalnych pt. *Dziecko obietnicą poranka*, czas od 21.31 do 48.05 (27 min.),
- ♣ test sprawdzający wiedzę biomedyczną w: T. Król, „Filmy dla klas I–III liceum, technikum i szkół zawodowych. Konspekty lekcji wychowania do życia w rodzinie”, Rubikon, Kraków 2010, s. 149.

Zakładane osiągnięcia uczniów

Po zrealizowanych zajęciach uczeń:

- przekona się o korzyściach obserwacji cyklu i skuteczności metod rozpoznawania płodności,
- umie wymienić i scharakteryzować znane metody naturalnego planowania rodziny,
- potrafi opisać charakterystyczne objawy dla okresu płodnego i niepłodnego w cyklu kobiety.

Klasa II – 11

Podstawa programowa: p. 11, 17

Temat: Odpowiedzialne rodzicielstwo, to znaczy...

Szczegółowe cele kształcenia i wychowania

Uczeń:

- wie o atutach i trudnościach stosowania metod NPR,
- dowie się o aparatach wspierających wyznaczanie faz cyklu,
- pozna różne stanowiska w odniesieniu do problemu płodności człowieka i planowania poczęć,
- dowie się, dlaczego postawa ekologiczna w sferze płodności jest najbardziej odpowiedzialna.

Treści:

1. Trudności w stosowaniu metod NPR.
2. Odpowiedzialność mężczyzny w sferze prokreacji.
3. Atuty metod NPR.
4. Aparaty wspierające wyznaczanie okresów płodności i niepłodności: Bioself, Baby–Comp, Pearly, Persona).
5. Programy komputerowe, np. CTLife.
6. Strony internetowe i poradnictwo dot. NPR.

Procedury osiągnięcia celów

- wykład z prezentacją multimedialną,
- „burza mózgów”,
- metoda karo,
- praca z tekstem (w grupach),
- film (fragment).

Materiały i środki dydaktyczne

- ♣ prezentacja „Płodność człowieka” – płyta CD (wybór fragmentów),
- ♣ film 5 z serii „Wędrując ku dorosłości” dla gimnazjum pt. *Warto wiedzieć* (fragm. dot. odpowiedzialności mężczyzny w sferze prokreacji oraz aparatów odczytujących płodność),
- ♣ koperty (dla grup) z 9 rombami do metody karo pt. *Kryształ wartości metod NPR*.

Zakładane osiągnięcia uczniów

Po zrealizowanych zajęciach uczeń:

- umie określić czym jest odpowiedzialne rodzicielstwo,

- uzasadni odpowiedzialność mężczyzny w sferze prokreacji,
- potrafi wymienić trudności i atuty metod NPR,
- zna aparaty i programy komputerowe wspierające wyznaczanie okresów płodnych i niepłodnych w cyklu kobiety.

Klasa II – 12

Podstawa programowa: p. 12

Temat: Antykoncepcja

Szczegółowe cele kształcenia i wychowania

Uczeń:

- rozumie, na czym polega antykoncepcja,
- zna różne rodzaje środków antykoncepcyjnych, ich sposób działania i skuteczność,
- analizuje wpływ środków antykoncepcyjnych na zdrowie kobiety (zasady doboru),
- wie, że niektóre ze środków antykoncepcyjnych mają działanie antynidacyjne (przeciwwzagnieżdzeniowe) lub wczesnoporonne.

Treści:

1. Skuteczność antykoncepcji – wskaźnik Pearl'a.
2. Środki mechaniczne.
3. Środki chemiczne.
4. Środki hormonalne.
5. Wkładka wewnątrzmaciczna.
6. Antykoncepcja postkoidalna.
7. Sterylizacja.

Procedury osiągnięcia celów

- wykład z prezentacją multimedialną,
- praca z tekstem (podręcznik),
- rozmowa kierowana.

Materiały i środki dydaktyczne

- ▲ podręcznik,
- ▲ Ćwiczenia z wychowania do życia w rodzinie dla szkół ponadgimnazjalnych,
- ▲ konspekt zajęć: „Naturalne planowanie rodziny a antykoncepcja – czym się różnią” w: B. Charczuk (red.), *Wygrajmy przyszłość*. Scenariusze zajęć wychowawczych i prorodzinnych dla szkół ponadgimnazjalnych, Rubikon, Kraków 2009.

Zakładane osiągnięcia uczniów

Po zrealizowanych zajęciach uczeń:

- zna wskaźniki skuteczności (PI) różnych środków antykoncepcyjnych,
- wie, że o doborze środków hormonalnych, powinien decydować lekarz ginekolog,
- zna sposoby działania i skutki uboczne (dla zdrowia kobiety) środków antykoncepcyjnych,
- orientuje się, że niektóre środki antykoncepcyjne mają działanie wczesnoporonne.

Klasa II – 13

Podstawa programowa: p. 11, 12

Temat: W poszukiwaniu idealnej metody antykoncepcji

Szczegółowe cele kształcenia i wychowania

Uczeń:

- pozna różne stanowiska w odniesieniu do problemu płodności człowieka i planowania poczęć,
- potrafi wskazać plusy i minusy każdej z poznanych metod antykoncepcji i NPR,
- zyska świadomość, że dostosowanie się do praw natury (ekologii) daje prawdziwą satysfakcję i pewność ochrony swojego zdrowia.

Treści:

1. Każde dziecko ma prawo do akceptacji i miłości od samego początku.
2. Rola ojca w przyjęciu dziecka.
3. Planowanie poczęć – wspólną sprawą kobiety i mężczyzny.
4. Płodność człowieka darem czy koszmarem.
5. Która z metod ograniczania płodności jest najbliższa ideałowi?

Procedury osiągnięcia celów

- prezentacja filmowa,
- praca z tekstem (w grupach),
- debata oksfordzka lub dyskusja,
- analiza 10 cech idealnej metody wg J. Gillebauda (podręcznik).

Materiały i środki dydaktyczne

- ♣ podręcznik,
- ♣ prezentacja filmowa „On, ona, ono” z filmu 6. z serii „Wędrując ku dorosłości” pt. *Dziecko obietnicą poranka*, (czas: od 4.40 do 8.34),
- ♣ teksty do pracy w grupach – załącznik 1 „Płodność darem czy koszmarem” w: T. Król, „Filmy dla klas I–III liceum, technikum i szkół zawodowych. Konspekty lekcji wychowania do życia w rodzinie”, Rubikon, Kraków 2010, s. 123–129.
- ♣ tekst prezentacji jw. s. 130–131.

Zakładane osiągnięcia uczniów

Po zrealizowanych zajęciach uczeń:

- przeanalizuje różne stanowiska w odniesieniu do wyboru najlepszej metody planowania rodziny,
- zna atuty i wady każdej z poznanych metod,
- potrafi znaleźć argumenty za wyborem takiej metody, która spełni wymogi prozdrowotne (proekologiczne).

Klasa II – 14

Podstawa programowa: p. 19, 21

Temat: Aborcja. Co mówi na ten temat prawo, medycyna i kodeks etyczny?

Szczegółowe cele kształcenia i wychowania

Uczeń:

- zna podstawy naukowe o początkach życia ludzkiego i jego rozwoju w okresie prenatalnym,
- analizuje treść ustawy o planowaniu rodziny z dnia 7 stycznia 1993 roku,
- dowie się o powikłaniach poaborcyjnych w organizmie kobiety (bezpośrednich i odległych),
- zna informacje o zespole PAS – zaburzeniu psychicznym po dokonanej aborcji,
- umie uzasadnić, dlaczego każde dziecko ma prawo do życia,
- wie, gdzie szukać pomocy w sytuacji nieplanowanej ciąży.

Treści:

1. Nauka o początkach życia ludzkiego.
2. Prawo: ustawa z dnia 7 stycznia 1993 roku o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży.
3. Medycyna: zdrowotne skutki aborcji dla matki (fizyczne i psychiczne).
4. Kodeks etyczny: każde dziecko ma prawo do życia.

Procedury osiągnięcia celów

- film – wybrane fragmenty,
- analiza tekstu ustawy (praca w grupach),
- sześć myślowych kapeluszy Edwarda de Bono,
lub
- debata oksfordzka.

Materiały i środki dydaktyczne

- ♣ tekst ustawy z dnia 7 stycznia 1993 roku o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży (fragm.),
- ♣ film „Cud życia” (fragm.) lub „Niemy krzyk” (fragm.), Wydawnictwo Hagi, Wrocław,
- ♣ materiały i polecenia dla grup i „kapelusze” w sześciu kolorach do metody: Myślowe kapelusze Edwarda de Bono.

(Uwaga: materiały do pobrania na stronie Polskiego Stowarzyszenia obrońców Życia Człowieka: www.pro-life.pl)

Zakładane osiągnięcia uczniów

Po zrealizowanych zajęciach uczeń:

- wie, że życie człowieka rozpoczyna się od poczęcia,
- zna treść ustawy o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży z dnia 7 stycznia 1993 roku, chroniącej życie człowieka (poza trzema wyjątkami),
- zdaje sobie sprawę z ryzyka powikłań poaborcyjnych, zarówno fizycznych i psychicznych u kobiety poddającej się aborcji,
- potrafi uzasadnić stanowisko pro-life.

Klasa III – 1

Podstawa programowa: p. 16

Temat: Komunikacja w małżeństwie czyli powodzenie związku

Szczegółowe cele kształcenia i wychowania

Uczeń:

- dowie się, jakie potrzeby człowieka są zaspokajane w udanym związku małżeńskim,
- pozna wagę pełnej, otwartej komunikacji,
- zorientuje się, że w dialogu można mieć pozytywne lub negatywne nastawienie do rozmowy,
- zda sobie sprawę z konieczności dokonywania w przyszłości mądrych wyborów w kontaktach z rodzicami i teściami,
- dowie się, że pielęgnowanie miłości w małżeństwie wymaga wysiłku i pracy nad sobą.

Treści:

1. Życie w małżeństwie, w którym są zaspokojone potrzeby:
  - a) miłości i afiliacji,
  - b) bezpieczeństwa i zaufania,
  - c) przyjaźni,
  - d) sukcesu i osiągnięć,
  - e) rozwoju i twórczości.
2. Komunikacja małżeńska – pełna i otwarta.
3. Dialog – nastawienie pozytywne i negatywne.
4. Zagrożenia komunikacji małżeńskiej.

Procedury osiągnięcia celów

- film,
- rozmowa kierowana, ewentualnie dyskusja,
- ćwiczenie „Wygrać miłość”

Materiały i środki dydaktyczne

- ♣ Film nr 5 z serii „Wędrując ku dorosłości” dla szkół ponadgimnazjalnych pt. „Mieć dom – to mieć wiele”, scena 3 (od 16.35 do końca),
- ♣ ćwiczenie „Wygrać miłość” w: T. Król, „Filmy dla klas I–III liceum, technikum i szkół zawodowych. Konspekty lekcji wychowania do życia w rodzinie”, Rubikon, Kraków 2010, s. 93–103,
- ♣ podręcznik.

Zakładane osiągnięcia uczniów

Po zrealizowanych zajęciach uczeń:

- zrozumie, że trzeba wielu starań, aby życie rodzinne układało się zgodnie i harmonijnie,
- potrafi wymienić potrzeby zaspokajane w udanym związku małżeńskim,
- pozna sposoby budowania właściwych relacji z rodzicami i teściami.

Podstawa programowa: p. 17, 22

Temat: Aby miłość nie wygasła, czyli o sztuce rozwiązywania konfliktów

Szczegółowe cele kształcenia i wychowania

Uczeń:

- pozna przyczyny konfliktów i kryzysów,
- zda sobie sprawę z odmienności psychiki kobiety i mężczyzny,
- dowie się o wpływie relacji w rodzinie macierzystej na losy małżeństwa,
- pozna sposoby rozwiązywania konfliktów,
- dowie się, jak zapobiegać kryzysom.

Treści:

1. Definicja konfliktu.
2. Przyczyny konfliktów i kryzysów.
3. Wpływ relacji w rodzinie macierzystej.
4. Relacje w małżeństwie i rodzinie.
5. Odmienność psychiczna.
6. Niewłaściwa komunikacja.
7. Sposoby rozwiązywania konfliktów i zapobieganie kryzysom.

Procedury osiągnięcia celów

- film,
- wykład,
- „burza mózgów”,
- ćwiczenia i/lub testy,
- czytanie z podziałem na role.

Materiały i środki dydaktyczne

- ♣ karty pracy (ćwiczenia, testy) – w podręczniku,
- ♣ Film nr 4 z serii „Wędrując ku dorosłości” dla szkół ponadgimnazjalnych pt. „Jesteśmy razem”, scena 1 (od początku do 6.32),
- ♣ teksty dla uczniów – drama (załącznik 1 x 4) w: T. Król, „Filmy dla klas I–III liceum, technikum i szkół zawodowych. Konspekty lekcji wychowania do życia w rodzinie”, Rubikon, Kraków 2010, s. 67–69,
- ♣ podręcznik.

Zakładane osiągnięcia uczniów

Po zrealizowanych zajęciach uczeń:

- jest świadom przyczyn konfliktów i kryzysów w małżeństwie i rodzinie,
- potrafi zdefiniować pojęcia konfliktu i stosuje w praktyce sposoby rozwiązywania konfliktów.

Klasa III – 3

Podstawa programowa: p. 19

Temat: Funkcje rodziny

Szczegółowe cele kształcenia i wychowania

Uczeń:

- dowie się o potrzebie stworzenia optymalnych warunków rozwoju człowieka w prawidłowo funkcjonującej rodzinie,
- pozna funkcje rodziny,
- zrozumie, że nie wszystkie rodziny wypełniają prawidłowo swoje funkcje,
- pozna podstawowe funkcje władzy rodzicielskiej zawarte w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym.

Treści:

1. Rodzina – wspólnotą osób, która zaspokaja podstawowe potrzeby człowieka.
2. Funkcje rodziny:
  - a) prokreacyjna,
  - b) ekonomiczna,
  - c) socjalizacyjna,
  - d) opiekuńcza,
  - e) wychowawcza,
  - f) kulturowa,
  - g) religijna.
3. Rodziny dysfunkcyjne, w których jedna lub kilka funkcji nie jest realizowanych.

Procedury osiągnięcia celów

- wykład,
- rozmowa kierowana,
- „burza mózgów”,
- praca z tekstem,
- praca w grupach,
- metaplan.

Materiały i środki dydaktyczne

- ♣ Kodeks rodzinny i opiekuńczy (fragm.),
- ♣ szablon metaplanu, arkusze papieru dla grup,
- ♣ podręcznik.

Zakładane osiągnięcia uczniów

Po zrealizowanych zajęciach uczeń:

- wymieni i opíše funkcje rodziny,
- rozróżni rodzinę dobrze spełniającą swoje funkcje od rodziny dysfunkcyjnej,
- przekona się, że założenie rodziny wymaga nie tylko świadomości ról, ale również mobilizacji do pełnienia zadań związanych z funkcjami rodziny.

Klasa III – 4

Podstawa programowa: p. 19

Temat: Jak być dobrym rodzicem, czyli o znaczeniu prawidłowych postaw rodzicielskich

Szczegółowe cele kształcenia i wychowania

Uczeń:

- zastanowi się i dokona analizy maksymy: „Dobrze wychowywać – to dać dziecku korzenie i skrzydła”,
- pozna prawidłowe i nieprawidłowe postawy rodzicielskie,
- potrafi uzasadnić, dlaczego dziecko ma prawo do szacunku.

Treści:

1. Dobrze wychować tzn. dać dziecku korzenie i skrzydła.
2. Prawidłowe postawy rodzicielskie:
  - a) akceptacji,
  - b) współdziałania z dzieckiem,
  - c) autonomii,
  - d) uznanie praw dziecka.
3. Nieprawidłowe postawy rodzicielskie:
  - a) odrzucenie,
  - b) postawa nadmiernie ochraniająca,
  - c) postawa nadmiernie wymagająca,
  - d) postawa niekonsekwentna.
4. Prawo dziecka do szacunku (J. Korczak).

Procedury osiągnięcia celów

- film,
- ćwiczenie metodą 6–3–5 „Prawidłowe postawy rodzicielskie”,
- wykład,
- rozmowa kierowana,
- praca w grupach (plakat).

Materiały i środki dydaktyczne

- ♣ karty pracy do metody 6–3–5 (dla każdego ucznia),
- ♣ arkusze papieru na plakaty, pisaki,
- ♣ podręcznik (rozdział „Znaczenie prawidłowych postaw rodzicielskich dla rozwoju dziecka”),
- ♣ film 5 z serii „Wędrując ku dorosłości” dla szkół ponadgimnazjalnych pt. „Mieć dom – to mieć wiele”, scena 1 (od początku do 8.15).

Zakładane osiągnięcia uczniów

Po zrealizowanych zajęciach uczeń:

- wymieni i omówi prawidłowe i nieprawidłowe postawy rodzicielskie,
- potrafi podać argumenty, że każde dziecko ma prawo do szacunku,
- wyjaśni symbolikę złotej myśli, że „aby dobrze dziecko wychować – trzeba dać mu zarówno korzenie, jak i skrzydła”.

Klasa III – 5

Podstawa programowa: p. 19

Lekcja z podziałem na grupy dziewcząt i chłopców

Temat: Samotne rodzicielstwo – czy zawsze musi być trudne?

Szczegółowe cele kształcenia i wychowania

Uczeń:

- zna przyczyny samotnego rodzicielstwa,
- wie, jakie trudności napotykają samotni rodzice,
- dowie się, gdzie szukać wsparcia i pomocy,
- rozumie, że nawet w trudnej sytuacji nie można zapominać o samorozwoju i realizacji życiowych planów.

Treści:

1. Przyczyny powstawania rodzin niepełnych.
2. Jak zadbać o rozwój własny i dziecka?
3. Pułapki samotnego rodzica:
  - a) „emocje na huśtawce”,
  - b) przemieszanie ról,
  - c) trudna sytuacja materialna, „wszystko na mojej głowie”,
  - d) osamotnienie i zamknięcie,
  - e) triangulacja (rodzice wciągają dziecko do swoich konfliktów),
  - f) symbiotyczna relacja.
4. Pomoc dla samotnych rodziców (organizacje pozarządowe, wyznaniowe, preferencje ze strony państwa).

Procedury osiągnięcia celów

- wykład,
- pogadanka,
- film,
- praca w grupach,
- drama.

Materiały i środki dydaktyczne

- ♣ film nr 5 (scena 1) z serii „Wędrując ku dorosłości”, pt. *Mieć dom – to mieć wiele* (od początku do 8.15),
- ♣ podręcznik (rozdział „Samotne rodzicielstwo”),
- ♣ adresy internetowe organizacji wspierających samotnych rodziców.

Zakładane osiągnięcia uczniów

Po zrealizowanych zajęciach uczeń:

- pozna „pułapki samotnego rodzica” czyli trudności w opiece nad dzieckiem,
- zgromadzi informacje o możliwościach pomocy dla samotnych rodziców,
- potrafi wskazać drogi wyjścia z trudnych sytuacji.

Klasa III – 6

Podstawa programowa: p. 17, 20

Temat: Mieć dziecko

Szczegółowe cele kształcenia i wychowania

Uczeń:

- zdaje sobie sprawę, że bywają ciąży nieplanowane i rodzą się dzieci nieoczekiwane,
- analizuje sposoby pomocy małżeństwom bezdzietnym: różne stanowiska w tej sprawie (in vitro a naprotechnologia),
- zna procedury przysposobienia (adopcji) dziecka,
- dowie się o roli rodzin zastępczych.

Treści:

1. Dziecko nieoczekiwane czyli nieplanowana ciąża. Sposoby szukania pomocy dla matki.
2. Brak dziecka, czyli bezdzietność.
3. Jak zaspokoić „głód posiadania” dziecka?
  - a) metoda in vitro,
  - b) naprotechnologia,
  - c) adopcja.
4. Polskie prawo o przysposobieniu (adopcji).
5. Rodziny zastępcze.

Procedury osiągnięcia celów

- rozmowa kierowana,
- miniwykład,
- drzewo decyzyjne,
- praca w grupach,
- praca z tekstem.

Materiały i środki dydaktyczne

- ▲ karty pracy (drzewo decyzyjne) dla grup,
- ▲ podręcznik, podrozdział „Przysposobienie (adopcja)” w rozdziale „Rodzina wobec prawa”.

Zakładane osiągnięcia uczniów

Po zrealizowanych zajęciach uczeń:

- potrafi wskazać dziewczętom oczekującym dziecka sposoby szukania pomocy,
- orientuje się, na czym polega technika zapłodnienia in vitro, a na czym leczenie niepłodności (naprotechnologia),
- potrafi przedstawić procedury przysposobienia dziecka (adopcji),
- zna rolę i zadania rodzin zastępczych.

Klasa III – 7

Podstawa programowa: p. 23

Lekcja z podziałem na grupy dziewcząt i chłopców

Temat: Każdy ma prawo żyć godnie – bez przemocy

Szczegółowe cele kształcenia i wychowania

Uczeń:

- pozna przyczyny zachowań agresywnych,
- zorientuje się, jak rozpoznać osobę, która jest odpowiedzialna i dojrzała,
- analizuje mity dotyczące przemocy,
- dowie się, jak przerwać krąg przemocy,
- wie, gdzie szukać pomocy i wsparcia w kryzysie.

Treści:

1. Co mówią statystyki policyjne o przemocy?
2. Czym jest przemoc domowa?
3. Dlaczego przemoc zniewala?
4. Mity dotyczące przemocy.
5. Jak przemóc niemoc?
6. Jak rozpoznać osobę, która kocha dojrzałe?
7. Gdzie szukać pomocy?

Procedury osiągnięcia celów

- rozmowa kierowana,
- wykład z prezentacją multimedialną,
- test zdań niedokończonych,
- praca w grupach.

Materiały i środki dydaktyczne

- ♣ podręcznik (rozdział „Każdy ma prawo żyć godnie – bez przemocy”),
- ♣ ćwiczenia załączone do powyższego tekstu,
- ♣ prezentacja multimedialna.

Zakładane osiągnięcia uczniów

Po zrealizowanych zajęciach uczeń:

- umie opisać zjawisko przemocy i uzasadnić, dlaczego przemoc zniewala i znieważa godność człowieka,
- potrafi zanalizować i obalić mity dot. przemocy,
- wie, jak rozpoznać osobę dojrzałą i odpowiedzialną,
- zna sposoby przerywania kręgu przemocy,
- zna ośrodki, do których mogą się zwrócić ofiary przemocy.

Klasa III – 8

Podstawa programowa: p. 23, 27

Lekcja z podziałem na grupy dziewcząt i chłopców

Temat: Poradnictwo młodzieżowe i rodzinne

Szczegółowe cele kształcenia i wychowania

Uczeń:

- dowie się o możliwościach pomocy i wsparcia w trudnych sytuacjach życiowych,
- pozna obszary problemów, z którymi można się zwrócić po poradę,
- wie, jakie są rodzaje poradnictwa,
- upewni się, że poradnictwo jest powszechnie dostępne, bezpłatne, poufne i bezstronne.

Treści:

1. Poradnictwo – jako wsparcie człowieka w kryzysie i poszukiwanie optymalnych rozwiązań problemu życiowego.
2. Obszary poradnictwa.
3. Rodzaje poradnictwa.
4. Standardy poradnictwa instytucjonalnego.

Procedury osiągnięcia celów

- wykład z prezentacją,
- pogadanka,
- „burza mózgów”,
- drama.

Materiały i środki dydaktyczne

- ♣ podręcznik (rozdział „Poradnictwo młodzieżowe i rodzinne”),
- ♣ prezentacja multimedialna,
- ♣ polecenia do dramy.

Zakładane osiągnięcia uczniów

Po zrealizowanych zajęciach uczeń:

- wie, że w kryzysie rodzinnym czy małżeńskim powinien zwrócić się o pomoc do wyspecjalizowanych jednostek,
- zna obszary problemów związanych z sytuacją osobistą, zawodową, prawną,
- potrafi wymienić rodzaje poradnictwa,
- umie scharakteryzować standardy poradnictwa instytucjonalnego.

Klasa III – 9

Podstawa programowa: p. 24

Lekcja z podziałem na grupy dziewcząt i chłopców

Temat: O pornografii, czyli komercjalizacji ludzkiej seksualności

Szczegółowe cele kształcenia i wychowania

Uczeń:

- wie, że pornografia ukazuje niezgodne z rzeczywistością wyobrażenie o więziach między mężczyzną a kobietą,
- analizuje problem instrumentalnego traktowania drugiego człowieka, szczególnie kobiety,
- wie, że od pornografii można się uzależnić,
- zdaje sobie sprawę, że pornografia jest poważnym zagrożeniem dla miłości małżeńskiej i rodziny.

Treści:

1. Pornografia jako fałszywe wyobrażenia więzi między kobietą a mężczyzną.
2. Współżycie seksualne – oderwane od miłości, małżeństwa i odpowiedzialności za drugą osobę.
3. Zjawisko banalizowania współżycia seksualnego.
4. Instrumentalne traktowanie drugiego człowieka, szczególnie kobiety.
5. Uzależnienie od pornografii.

Procedury osiągnięcia celów

- film,
- rozmowa kierowana lub „burza mózgów”,
- wykład z prezentacją multimedialną lub praca z tekstem,
- ćwiczenie: sąd nad pornografią.

Materiały i środki dydaktyczne

- ▲ film „Pornozniewolenie” (wybrane fragmenty), Wyd. Fronda lub film „Tato” z serii „Zakochanie i co dalej...”, Wyd. Rubikon,
- ▲ Olga E. Regucka, Scenariusze lekcji WdŻwR do filmów „Zakochanie i co dalej”,
- ▲ materiały o pornografii do ćwiczenia: Sąd nad pornografią (m.in. na stronie: www.pro-life.pl).

Zakładane osiągnięcia uczniów

Po zrealizowanych zajęciach uczeń:

- wie, że pornobiznes wykorzystuje kobiety i je uprzedmiotawia,
- wymieni zagrożenia pornografii dla małżeństwa i rodziny,
- potrafi uzasadnić dlaczego pornografia uzależnia i przyczynia się do narastania przemocy seksualnej.

Klasa III – 10

Podstawa programowa: p. 24

Lekcja z podziałem na grupy dziewcząt i chłopców

Temat: Trudności życia małżeńskiego: alkoholizm, narkomania, sekty

Szczegółowe cele kształcenia i wychowania

Uczeń:

- wie, że dorosłość to nie to samo, co dojrzałość,
- zdaje sobie sprawę z potrzeby poszerzenia wiedzy i wzmocnienia świadomości o współczesnych zagrożeniach małżeństwa i rodziny,
- dostrzega potrzebę przezwycięzania trudności życiowych.

Treści:

1. Alkoholizm, który niszczy więzi rodzinne, prowadzi do przemocy i biedy materialnej:
  - a) manipulacje i szantaże uzależnionego,
  - b) cierpienia najbliższych,
  - c) przezwycięzanie problemów i sposoby pomocy,
  - d) abstynencja młodzieży, szczególnie pochodzącej z rodzin z problemem alkoholowym.
2. Narkotyki – śmiertelna pułapka
  - a) szybkie uzależnienie,
  - b) naiwność młodzieży,
  - c) zerwanie więzi rodzinnych,
  - d) narkomania a choroby i przestępczość,
  - e) konieczność terapii.
3. Sekty i zysk finansowy
  - a) „bombardowanie miłością”,
  - b) sposoby manipulacji,
  - c) obietnica szczęścia,
  - d) uwaga: znaki ostrzegawcze przed sektami,
  - e) sposoby uchronienia się przed sektami.

Procedury osiągnięcia celów

- rozmowa kierowana,
- „burza mózgów”,
- metaplan.

Materiały i środki dydaktyczne

- ▲ karta pracy – metaplan,
- ▲ podręcznik (rozdział: „Przezwycięzanie trudności w życiu małżeńskim i rodzinnym”).

Zakładane osiągnięcia uczniów

Po zrealizowanych zajęciach uczeń:

- potrafi uzasadnić, dlaczego zagrożenia cywilizacyjne (narkomania, alkoholizm, sekty) destrukcyjnie oddziałują na rodzinę,
- wie, jak przezwyciężyć trudności życiowe zagrażające współczesnej rodzinie.

Klasa III – 11

Podstawa programowa: p. 25

Temat: Rodzina i prawo

Szczegółowe cele kształcenia i wychowania

Uczeń:

- wie, które akty prawne (polskie i międzynarodowe) regulują funkcjonowanie małżeństwa i rodziny,
- zna podstawowe pojęcia dot. małżeństwa i rodziny funkcjonujące w polskim prawie,
- wie, jakie są obowiązki państwa wobec rodziny.

Treści:

1. Prawodawstwo wobec rodziny:

a) akty prawne regulujące funkcjonowanie rodziny,

b) podstawowe pojęcia dot. rodziny,

c) małżeństwo:

- zasady prawa małżeńskiego,
- zawarcie małżeństwa,
- formy zawarcia małżeństwa,
- skutki prawne zawarcia małżeństwa.

d) Rodzice – dzieci:

- władza rodzicielska,
- ingerencje w sferę władzy rodzicielskiej,
- alimentacja.

2. Obowiązki państwa wobec rodziny.

Procedury osiągnięcia celów

- praca w grupach,
- praca z tekstem,
- wykład z prezentacją multimedialną,
- rozmowa kierowana.

Materialy i środki dydaktyczne

- ♣ prezentacja multimedialna,
- ♣ podręcznik (rozdział: „Rodzina wobec prawa”).

Zakładane osiągnięcia uczniów

Po zrealizowanych zajęciach uczeń:

- potrafi wymienić akty prawne polskie i międzynarodowe regulujące funkcjonowanie małżeństwa i rodziny,
- zna zasady regulujące prawo małżeńskie i rodzinne,
- potrafi przedstawić obowiązki państwa wobec rodziny.

Klasa III – 12

Podstawa programowa: p. 25

Temat: Gdy małżeństwo się rozpada

Szczegółowe cele kształcenia i wychowania

Uczeń:

- dowie się, dlaczego konflikty, napięcia i kryzysy są w rodzinie najbardziej przeżywane,
- pozna różnice między separacją a rozwodem,
- pozna skutki prawne separacji,
- dowie się, jakie są skutki prawne rozwodu,
- analizuje sytuację dzieci po rozwodzie rodziców,
- zdaje sobie sprawę, że najważniejsze w małżeństwie są miłość i dojrzałość obojga małżonków.

Treści:

1. Separacja, czyli czasowe zawieszenie życia małżeńskiego.
2. Ostateczny rozpad życia małżeńskiego.
3. Rozwód i separacja w polskim prawie.
4. Polskie prawo a konkubinaty.
5. Rozwód a dzieci.
6. Miłość i dojrzałość – gwarantami trwałości małżeństwa i rodziny.

Procedury osiągnięcia celów

- „burza mózgów”,
- dyskusja,
- praca w grupach,
- praca z tekstem.

Materiały i środki dydaktyczne

- ▲ podręcznik (rozdział: „Czasowe zawieszenie związku małżeńskiego” oraz „Rodzina wobec prawa – Rozwód i separacja”).

Zakładane osiągnięcia uczniów

Po zrealizowanych zajęciach uczeń:

- potrafi wyjaśnić, na czym polega różnica między rozwodem a separacją,
- zna podstawowe uwarunkowania separacji i rozwodu,
- potrafi uzasadnić, dlaczego dojrzałość małżonków i ich wzajemna miłość są gwarantami trwałości związku.

Klasa III – 13

Podstawa programowa: p. 26

Temat: Gdy nie wszyscy są zdrowi, czyli o niepełnosprawności w rodzinie

Szczegółowe cele kształcenia i wychowania

Uczeń:

- wie, że w każdym społeczeństwie pewien procent to ludzie niepełnosprawni,
- zna rodzaje niepełnosprawności,
- werbalizuje lęki i obawy przed niepełnosprawnością,
- zdaje sobie sprawę z potrzeby pomocy ludziom niepełnosprawnym,
- zna organizacje pomagające ludziom chorym,
- otrzyma istotne informacje nt. wolontariatu.

Treści:

1. Człowiek niepełnosprawny w rodzinie:
  - a) niepełnosprawność fizyczna,
  - b) niepełnosprawność psychiczna.
2. Obawy i lęki przed człowiekiem niepełnosprawnym.
3. Pomoc w rodzinie osobom chorym i niepełnosprawnym.
4. Zdrowy człowiek nie tylko dawcą, lecz również biorcą.
5. Organizacje państwowe, społeczne, wyznaniowe wspierające niepełnosprawnych.
6. Wolontariat potrzebny od zaraz.

Procedury osiągnięcia celów

- „burza mózgów”,
- metaplan,
- rozmowa kierowana,
- plakat (praca w grupach).

Materiały i środki dydaktyczne

- ♣ karta pracy do metaplanu,
- ♣ arkusze papieru (plakat) i mazaki dla każdej grupy,
- ♣ podręcznik (rozdział „Niepełnosprawność”),
- ♣ strony internetowe, np.: www.niepelnosprawni.pl; www.niepelnosprawni.gov.pl

Zakładane osiągnięcia uczniów

Po zrealizowanych zajęciach uczeń:

- analizuje sytuację ludzi niepełnosprawnych; zna ich potrzeby,
- potrafi uzasadnić potrzebę pomocy ludziom niepełnosprawnym,
- wie, które organizacje wspierają ludzi niepełnosprawnych,
- wyrazi gotowość pomocy ludziom chorym i niepełnosprawnym.

Klasa III – 14

Podstawa programowa: p. 5

Temat: Zmierzch dnia czyli zakończenie życia

Szczegółowe cele kształcenia i wychowania

Uczeń:

- rozumie, że ludzie starsi mają specyficzne potrzeby,
- dowie się, jak otoczenie może wspierać ludzi w podeszłym wieku,
- orientuje się, że człowiekowi umierającemu potrzebna jest obecność i miłość najbliższych,
- umie znaleźć argumenty przemawiające za naturalną śmiercią.

Treści:

1. Starzejące się społeczeństwo.
2. Człowiek sędziwy w rodzinie:
  - a) charakterystyka człowieka starszego,
  - b) postawa młodych wobec ludzi starszych i schorowanych.
3. Pożegnanie i śmierć.
4. Problem eutanazji.

-
1. Zakończenie zajęć WdŻwR.
  2. Ankieta ewaluacyjna.
  3. Podsumowanie zajęć, podziękowanie i życzenia.

Procedury osiągnięcia celów

- metoda sytuacyjna (listy, relacje, świadectwa),
- dyskusja.

-
- ankieta,
  - rozmowa kierowana.

Materiały i środki dydaktyczne

- ♣ podręcznik (rozdział: „Człowiek sędziwy w rodzinie” oraz „Zmierzch dnia, czyli zakończenie życia”),
- ♣ listy, świadectwa, relacje z kontaktów z ludźmi starymi, umierającymi,
- ♣ ankieta ewaluacyjna (podsumowanie zajęć WdŻwR w szkole ponadgimnazjalnej),
- ♣ drobne upominki (np. sentencje, teksty) na zakończenie zajęć.

Zakładane osiągnięcia uczniów

Po zrealizowanych zajęciach uczeń:

- potrafi uzasadnić potrzebę zrozumienia, pomocy, służby ludziom starym i schorowanym,
- umie wskazać instytucje, domy opieki, świetlice itp., wspierające ludzi w podeszłym wieku,
- zda sobie sprawę, że ostatnie chwile życia człowieka są bardzo mocnym przeżyciem dla obu stron, wymagającym obecności, miłości, wyciszenia.

Na zakończenie zajęć:

- potrafi dokonać analizy i podsumowania zajęć WdŻwR w szkole ponadgimnazjalnej.

LITERATURA

1. Adamski F., *Rodzina. Wymiar społeczno-kulturowy*, Wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2002
2. Andrzejewski M., *Prawna ochrona rodziny*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1999
3. Augustyn J., *Integracja seksualna*, WAM, Kraków 2009
4. Bielańska-Osuchowa Z., *Jak zaczyna się życie człowieka*, PWN, Warszawa 1994

5. *Biologiczne i medyczne podstawy rozwoju i wychowania*, (red.) A. Jaczewski, WSiP, Warszawa 1998
6. Braun-Gałkowska M., *Psychologia domowa*, Wyd. KUL, Lublin 2008
7. Braun-Gałkowska M., *W tę samą stronę*, Wydawnictwo Krupski i S-ka, Warszawa 1994
8. Chapman G., *Sztuka wyrażania miłości w małżeństwie*, Oficyna Wydawnicza „Vocatio”, Warszawa 2004
9. Czyba J.C., Montella A., *Biologia rozrodu człowieka*, PAN, Warszawa 1994
10. Dolto F., Dolto-Tolitch C., *Porozmawiajmy o dojrzewaniu*, WSiP, Warszawa 1996
11. Dröscher V. B., *Rodzinne gniazdo*, Wiedza Powszechna, Warszawa 1997
12. Dziewiecki M., *Cielesność, płciowość, seksualność*, Wydawnictwo „Jedność”, Kielce 2000
13. Dziewiecki M., *Nowoczesna profilaktyka uzależnień*, Wydawnictwo „Jedność”, Kielce 2001
14. Dziewiecki M., *Miłość pozostaje*, Edycja Św. Pawła, Częstochowa 2001
15. Dziewiecki M., *Psychologia porozumiewania się*, Wydawnictwo „Jedność”, Kielce 2000
16. Fromm E., *O sztuce miłości*, Wydawnictwo SAGITTARIUS, Warszawa 1992
17. Grzelak Sz., *Profilaktyka ryzykownych zachowań seksualnych młodzieży. Aktualny stan badań w Polsce i na świecie*, RUBIKON, Kraków 2009
18. Guillebaud J., *Antykoncepcja – pytania i odpowiedzi*, Medycyna Praktyczna, Kraków 1995
19. Jaede W., *Jak uchronić dziecko przed skutkami rozvodu rodziców*, WAM, Kraków 2007
20. Kirk J. R., *Szkodliwość pornografii*, HLI, Gdańsk 1998
21. Komorowska-Pudło M., *Wychowanie seksualne w rodzinie*, Poradnik Metodyczny nr 3, Ośrodek Działań Prorodzinnych, Szczecin 2000
22. Kowalczyk G., *Czas dorastania. Nastolatek sam na sam ze sobą*, Poradnik Metodyczny nr 5, Ośrodek Działań Prorodzinnych, Szczecin 2001
23. Kornas-Biela D., *Wokół początku życia ludzkiego*, PAX, Warszawa 2004
24. Król T., Szczawińska M., Wójcik E., *Płodność człowieka. Podstawy biomedyczne. Prezentacja multimedialna*, RUBIKON, Kraków 2008
25. Kurzępa J., *Młodzi, piękne i niedrody... Młodość w objęciach seksbiznesu*, Wyd. Rubikon, Kraków 2012.
26. Kurzępa J., *Młodzież pogranicza „świnki”, czyli o prostytucji nieletnich*, Impuls, Kraków 2001
27. May R., *Miłość i wola*, Rebis, Poznań 1993
- Marcinkowscy K. i M., *NPR jest O.K.!, Nowy styl życia*, Wyd. Rubikon, Kraków 2012.
28. McDowell J., *Mity edukacji seksualnej*, Oficyna Wydawnicza „Vocatio”, Warszawa 2000
29. Moir A., Jessel D., *Płeć mózgu*, PIW, Warszawa 1993
30. Muszala A., Rudziewicz A., *Bioetyka w szkole*, wyd. Salwator, Kraków 2007
31. *Naturalne planowanie rodziny. Wybrane zagadnienia*, (red.) U. Dudziak, A. Deluga, „Nasza Przyszłość”, Szczecinek 2006
32. *Naturalne Planowanie Rodziny*, (red.) M. Troszyński, Wydawnictwo Polskiego Stowarzyszenia NPR, Warszawa 2006
33. Nowakowski P. T., *Modele człowieka promowane w wybranych czasopismach młodzieżowych. Analiza antropologiczno-etyczna*, Maternus Media, Tychy 2004
34. Obiettivo Ch., *ABC o homoseksualizmie*, wyd. WAM, Kraków 2008
35. Obuchowska I., *Drogi dorastania. Psychologia rozwojowa okresu dorastania dla rodziców i wychowawców*, WSiP, Warszawa 1996
36. Ostrowska K., *Nie wszystko o wychowaniu*, CMPP-P MEN, Warszawa 2000
37. Pipher M., *Bezpieczny dom. Dlaczego warto walczyć o rodzinę*, Media Rodzina, Poznań 1999
38. Pipher M., *Ocalić Ofelię*, Media Rodzina, Poznań 1998
39. *Płodność i planowanie rodziny*, (red.) Z. Szymański, Wydawnictwo Pomorskiej Akademii Medycznej, Szczecin 2004
40. Powell J., *Jak kochać i być kochanym*, Wyd. Diecezjalne, Pelplin 1994
41. Powell J., *Miłość bez warunków*, wyd. TUM, Wrocław 1993

42. Póltawska W., *Eros et iuventus!*, Edycja Św. Pawła, Częstochowa 2009
43. Pulikowski J., *Jak wygrać miłość? Instrukcja obsługi*, Edycja Św. Pawła, Częstochowa 2006
44. Pulikowski J., *Warto żyć w zgodzie z naturą*, Oficyna Współczesna, Poznań 1999
45. Regulska A., *Wartość czystości seksualnej. Analiza etyczno-pedagogiczna*, wyd. Maternus Media, Tychy 2007
46. Res Humana, *Człowiek a AIDS*, Wyd. Lubelskie Nowe, Lublin 1994
47. Rötzer J., *Ja i mój cykl. Od okresu pokwitania do lat przejściowych*, INER, Warszawa 2007
48. Starowicz Z. L., Długołęcka A., *Edukacja seksualna*, Świat Książki, Warszawa 2006.
49. Starowicz Z. L., Starowicz M. L., *Homoseksualizm*, Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa 2000.
50. Struck K., *Widzę moje dziecko we śnie*, wyd. Rafael, Kraków 2006
51. Sujak E., *Kontakt psychiczny w małżeństwie i rodzinie*, Wyd. Rubikon, Kraków 2007
52. Sujak E., *ABC psychologii komunikacji*, WAM, Kraków 2007
53. Szczerba K., *W kręgu Erosa i Psyche*, MIRYAN-PRESS, Wrocław 1991
54. Troszyński M. (red.), *Rozpoznawanie płodności*, Polskie Stowarzyszenie Nauczycieli Naturalnego Planowania Rodziny, Warszawa 2009.
55. Turner J. S., Helms D.B., *Rozwój człowieka*, WSiP, Warszawa 1999
56. Szewczyk W., (red.), *Świat ludzkich uczuć*, Biblios, Tarnów 2010
57. Wojcieszek K., *Człowiek spotyka alkohol... Filozoficzne podstawy wychowania do trzeźwości w ujęciu tomistycznym*, Rubikon, Kraków 2010
58. Wojciszke B., *Psychologia miłości*, GWP, Gdańsk 2009
59. *Wychowanie do życia w rodzinie. Słownik pojęć*, (red.) Ostrowska K., Rubikon, Kraków 2005
60. Wójcik E., *Naturalne planowanie rodziny. Metoda objawowo-termiczna wg prof. dra med. J. Rötzera*, Rubikon, Kraków 2010.